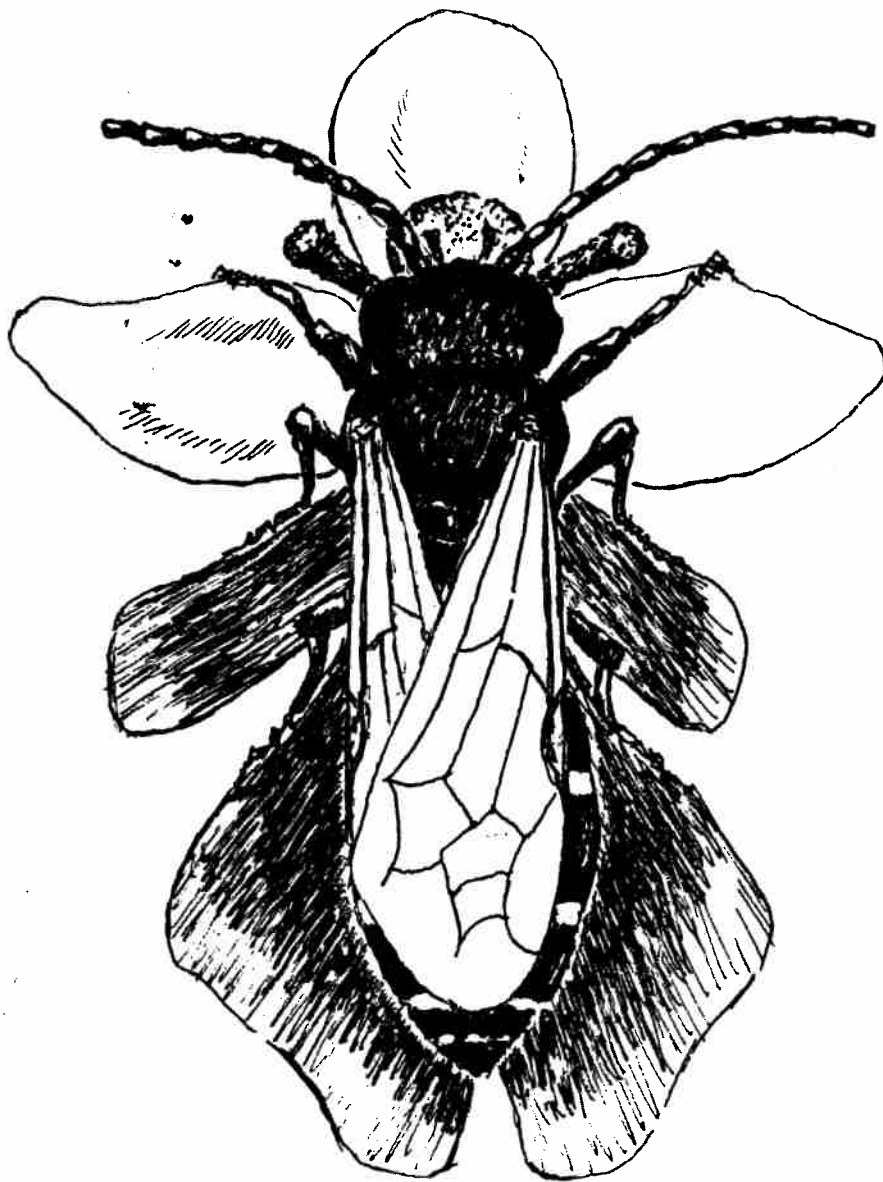

"UA4 nummer "

Insectifera

Gästriklands
Entomologiska förening

År 1993

Årgång 1 Nr 2

GÄSTRIKLANDS ENTOMOLOGISKA FÖRENING

Föreningens styrelse

Ordförande	Göran Sjöberg
Sekreterare	Johan Höjer
Kassör	Bengt Sjöström
Övriga ledamöter	Ulf Nylander
	Clas Källander
	Gunnar Bakken
	Esbjörn Nordlund

Redaktör Göran Sjöberg

Föreningens adress Box 11056, 800 11 Gävle

Postgiro 643 44 58-3

Medlemsavgift 30 kr / år

Organisationsnummer 885001-4880

Femte Svenska ENTOMOLOGMÖTET

Entomologiska Föreningen i Stockholm inbjuder till det Femte Svenska Entomologmötet och årsstämma för Sveriges Entomologiska Förening på *Kaggeholms Folkhögskola på Ekerö*, ca 20 km väster om Stockholms city, 15-17 juli 1994.

Anmälan kan göras när särskild inbjudan och anmälningsblanketter skickas ut via lokalföreningarna under början av 1994.

Programmet kommer att innehålla såväl föredrag, stämmoförhandlingar som exkursioner till områden på en eller flera Mälardödar. Tema kring evertebrater i kulturlandskapet planeras utifrån föredrag och posters om intresset är tillräckligt stort, annars är teman valfria.

Möjligheter för intresserade att hålla föredrag kommer att finnas, liksom även möjligheter att ställa ut posters. Maxtid för föredrag är planerad att vara 15 eller 20 minuter.

Mat och logi kommer att ordnas på Folkhögskolan. Prisnivå för helinackordering ca 180-300:- per dygn beroende på standard.

Intresserade kan också ta kontakt med Håkan Elmquist (v. ordf.), tfn 0159-12595 (hem) eller med Bert Gustafsson (sekr.), 08-6664089 (arb) för mer information och anmälningsblanketter.

HJÄRTLIGT VÄLKOMMEN TILL
EKERÖ OCH STOCKHOLM 1994!

Kaggeholms Folkhögskola, Ekerö.

Omslag: *Argogorytes mystaceus* på *Ophrys insectifera*
Teckning: Åsah Eriksson

INSECTIFERA 1.2.1 - 50

Gävle december 1993

Innehåll

- 2 INSECTIFERA
- 2 Femte Svenska Entomologmötet 15 - 17 juni 1994
- 3 Redaktörens funderingar
- 5 Föreningens kontakter angående UA4
Johan Höjer
- 6 Ekosång till fjärilen
Harry Martinson
- 7 Skrivelse till Banverket 1993-05-03
G Sjöberg, C Källander, N Ryrholm
- 11 En av Spindlarnas hemliga gåtor är nu löst
Gunnar Bakken
- 12 GULDVINGEPRISSET 1993
- 14 DÖDGRÄVARPRISSET
- 14 Spindelbarbecue - kan de' va' nåt
Gunnar Bakken
- 15 PRESSTOPP: Senaste nytt från Banverket
- 15 Ulf Nylanders resa till Kreta
- 20 När ? Hur ? Varför ?
Ulf Swahn
- 22 Förnämlig Gåva
- 23 Att vara Lepidopterolog
Göran Sjöberg
- 25 Gästrikland i Entomologisk Tidskrift, del 2
Johan Höjer
- 27 Fjärilsfynd från "kalkområdet sydost om Gävle" 1993
Clas Källander
- 33 Föreningens verksamhet 1993
- 36 E4-alternativet, Krister Fridh
- 38 Om hur man begränsar sitt forskningsområde
Rås Lennström
- 39 Specialarbete om Näselfjärilen
Erika Bergström
- 45 Riksintressant Naturvårdsområde, Värde: < 30 sek ?
- 46 Styrelsens vädjan till Banverket
- 48 Innehåll

Redaktörens funderingar över ett aktuellt ämne

Detta nummer av Insectifera präglas till stor del av föreningens arbete under 1993 med att påtala de unika naturvärden som hotas av den planerade bansträckningen av snabbtågen mellan Stockholm och Sundsvall enligt alternativ UA4 som Banverket lagt fram. Detta alternativ UA4 innebär att en massiv banvall byggs rätt över den unika kalkmorän som ligger söder om sjön Trösken. Området hyser förutom utomordentligt rika orkidémarker mer än 90 % av Norrlands dagflygande rödlistade storfjärilar! Området är härvidlag helt unikt och är särskilt beträffande fjärilsfaunan, men säkert också beträffande många andra djurgrupper det enda helt unika området vi har i Gästrikland.

Inga naturreservat i länet hyser exempelvis ens en bråkdel av de här hemmahörande fjärilarna. Johan Höjer redogör i en artikel för en del av föreningen uppvaktningar till politiker och andra beslutsfattare. Tidskriften innehåller även några av de utredningar över områdets unika och nu hotade insektsliv som föreningen utfört under 1993.

Klarar vi oss utan de hotade växterna och djuren?

Vi som värnar om de icke "röstberättigade" djuren och växternas rätt att få finnas till möts tyvärr ofta av såväl arrogans som löje. Till svar får vi alltför ofta höra att beslutet om det och det projektet fattats i demokratisk ordning. Inget säger dock att beslutet därför skulle vara det rätta eller bästa. Ta bara besluten om Almarna i Kungsträdgården och kraftverket i Altaälven. I det första fallet segrade dock folket "mot de folkvalda". I det senare fallet offrades Europas största kanyon för ett kraftverk som inte ens producerar så mycket el att intäkten räcker till räntorna på byggkostnaden.

Här hemma har tidvis också värdet av orörd natur flitigt ventilerats under vårens och sommarens debatt med anledning av snabbtågets spårsträckning mellan Älkarleby och Gävle. Man får väl hoppas att uttalanden som "att man väl kan gräva upp och flytta de orkideer som hotas av exempelvis järnvägsbygge enligt UA4" bottnar i ren okunnighet. Ofta får vi ju också höra att dessa växter och djur inte behövs för oss människor. Det senare påståendet är ju säkert riktigt om man ser människan här på jorden som en ren produktionsapparat vars syfte är föröka sig och producera så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt. Den insiktsfulle Torbjörn Fagerström har räknat ut att vi som art strikt vetenskapligt skulle klara oss med blott 10 till 15 arter: "i ett apokalyptiskt perspektiv".

Vi som tycker att vår stund på jorden inte enbart går ut på att arbeta, konsumera, arbeta, konsumera och åter arbeta, utan kan tycka att det som verkligen är något värt - är att förundra sig över livet, jorden, universum, varför finns vi till? vad gör vi här? varför finns alla djur och växter? varför finns världen? - Vi har svårt att se livet här på jorden enbart en konsumtionsakt!

Det är utifrån dessa aspekter man blir så ledsen och trött av att höra argument som att: "Vad gör det om några blommor eller insekter dör ut, vi människor klarar oss ju utan dessa djur".

Det är egentligen en ganska o t å c k tanke. Det är nämligen precis samma argument som utgör grunden för rasism, etnisk rensning, judeutrotning osv. Dessa djur, växter och människoraser behöver vi inte, de är bara i vägen och stör utvecklingen. Vad är väl några utrotningshotade orkideer och insekter värda om man kan tjäna 30 sekunder på tågresan mellan Stockholm och Sundsvall!

Man kan säkert med rätta, från ekonomisk synpunkt, hävda att vi här i Sverige klarar oss utan både orkideer, vitryggig hackspett, judar, svarta, veronikanätfjäril, ja kanske t o m japaner även om videoapparaterna då skulle bli lite dyrare. Nu är det naturligtvis så att den som tycker att några hotade växter och djur inte spelar någon roll, inte tillstår att de därmed skulle vara rasister, och säkert är det så. Problemet är att man inte har satt sig in i frågan. Man har helt enkelt inte tänkt efter vad ens uttalanden och tankemönster egentligen innebär. Om man inte tänker efter kan man lätt komma att utföra handlingar som man, om man bortser från ekonomisk vinning, säkert aldrig skulle utföra. Jag kan ta ett exempel. På 1860-talet ockuperade engelska fårfarmare ön Tasmanien söder om Australien. Tasmanierna, en egen människoras som bebott Tasmanien i tusentals år började jaga fåren vilket naturligtvis ledde till fårfarmarnas vrede. Vad skulle man göra? Tasmanierna var ju bara ivägen, helt onyttiga och alltså onödiga. Det gjorde naturligtvis ingenting om de försvann. Tvärtom, det skulle enbart gynna fåraveln. Alltså ordnades jakt på tasmanier men de var inte så lätta att skjuta så man fick ordna med ett jättelikt drev över hela ön. Ön är lika stor som Danmark ! 1879 "lyckades" man skjuta den sista manliga tasmaniern. En gammal kvinna överlevde till år 1909 som ett djur i bur. Engelsmännen var alltså här effektivare än t o m Adolf Hitler beträffande judarna. Poängen med denna historia är att man, d v s flera tusen Engelska invandrare, inte reagerade mot att man helt enkelt utrotade en annan människoras för att den störde den egna fåraveln.

Vad är egentligen skillnaden mellan fårfarmarna på Tasmanien 1890 och varghatarna här 1993 eller de som tycker att det inte spelar någon roll om några djur- eller växtarter utrotas?

Om man vill se livet som ett värde i sig är skillnaden mellan olika liv en fråga om synsätt. Vill man däremot inte se att allt liv har likartat värde utan att just vårt liv som människa, eller som svensk människa eller som sedan urtiden stamfödd "svensk" har större värde än alla andra miljoner arter/organismer i världen, då lär inga argument hjälpa. Tyvärr är det ofta så att viljan styr tanken, och inte tanken viljan!

Vi borde stanna upp och tänka efter att om vi nu utrotar en art, kommer vi att beröva alla kommande generationer möjligheten att kunna få se, njuta av och studera denna art. Det är väl i högsta grad egenmäktigt att strunta i alla kommande generationer och bara tänka på att skapa en något större kortsiktig vinst genom att inte satsa något för att rädda en art som hotas av utrotning genom exploatering.

Ibland får man också höra att arten finns på andra ställen.
- Jaha, - bara för att arten finns på ett annat ställe, säkert då i ett land som är fattigare än vi är och därmed ännu inte haft råd att förstöra, eller hunnit förstöra sin natur, så behöver vi inte tära på vår välfärd för att rädda arten kvar här hos oss.

Tänk bara om de mer än 200 arter fåglar hade funnits kvar som människan utrotat sedan Columbus tid !, för att inte tala om alla arter insekter

som försvunnit som vi säkert inte ens har hunnit upptäcka innan de försvann. Ibland undrar man om inte många människor delar Saddam Husseins nedlåtande uppfattning om dessa små intressanta djur när han efter USA:s robotattak i Gulfkriget beskriver robotarna som: "Dessa skadliga Insekter"

Göran Sjöberg

Fotnot.

En sak som man med säkerhet kan påstå är att jordens 2 - 3 miljoner arter skulle klara sig mycket bättre utan människan! Inga djur förutom våra domesticerade brojlers till kött- och mjölkproducenter behöver människan. Inga andra arter skulle säkert heller sakna människan om de hade förmågan till abstrakt tänkande.

Entomologiska föreningen och banutredningen Älvkarleby-Bomansberget.

I samband med planering för snabbtågsförbindelse Sundsvall-Stockholm presenterade banverket under 1993 sina ideer för bansträckningen omedelbart söder om Gävle, sträckan Bomansberget-Älvkarleby. Två alternativ placerades norr om Trösken genom Furuvik och Skutskär (UA 1 och 2); ett alternativ föreslogs gå söder om Trösken (UA 4).

Förslagen kom att leda till omfattande diskussioner mellan skilda intressenter. Då naturvården kom att hamna i underläge, bl a till följd av otillräckliga analyser och beskrivningar i banverkets utredning, fann vi att det var nödvändigt att uppvakta politiker och myndighetspersoner för att informera om Trösken-områdets höga naturvården.

Tillsammans med bl a ornitologerna, botanikerna och naturskyddsföreningen träffade vi företrädare för banverket, miljönämndens ordförande, oppositionsråden i kommunen samt landshövdingen. Som avslutning i vårt opinionsarbete ordnade vi ett mycket välbesökt offentligt möte på Silvanum i mitten av juni månad.

Resultatet av våra ansträngningar lät inte vänta på sig; banverket sköt upp sitt beslut om bansträckning och genomförde under sommaren-hösten kompletterande utredningar, bl a i form av en fördjupad naturinventering. Under våren 1994 avser man att göra ytterligare analyser inför det slutliga beslutet om lokalisering.

Johan Höjer

som försvunnit som vi säkert inte ens har hunnit upptäcka innan de försvann. Ibland undrar man om inte många människor delar Saddam Husseins nedlåtande uppfattning om dessa små intressanta djur när han efter USA:s robotattak i Gulfkriget beskriver robotarna som: "Dessa skadliga Insekter"

Göran Sjöberg

Fotnot.

En sak som man med säkerhet kan påstå är att jordens 2 - 3 miljoner arter skulle klara sig mycket bättre utan människan! Inga djur förutom våra domesticerade brojlers till kött- och mjölkproducenter behöver människan. Inga andra arter skulle säkert heller sakna människan om de hade förmågan till abstrakt tänkande.

Entomologiska föreningen och banutredningen Älvkarleby-Bomansberget.

I samband med planering för snabbtågsförbindelse Sundsvall-Stockholm presenterade banverket under 1993 sina ideer för bansträckningen omedelbart söder om Gävle, sträckan Bomansberget-Älvkarleby. Två alternativ placerades norr om Trösken genom Furuvik och Skutskär (UA 1 och 2); ett alternativ föreslogs gå söder om Trösken (UA 4).

Förslagen kom att leda till omfattande diskussioner mellan skilda intressenter. Då naturvården kom att hamna i underläge, bl a till följd av otillräckliga analyser och beskrivningar i banverkets utredning, fann vi att det var nödvändigt att uppvakta politiker och myndighetspersoner för att informera om Trösken-områdets höga naturvärden.

Tillsammans med bl a ornitologerna, botanikerna och naturskyddsföreningen träffade vi företrädare för banverket, miljönämndens ordförande, oppositionsråden i kommunen samt landshövdingen. Som avslutning i vårt opinionsarbete ordnade vi ett mycket välbesökt offentligt möte på Silvanum i mitten av juni månad.

Resultatet av våra ansträngningar lät inte vänta på sig; banverket sköt upp sitt beslut om bansträckning och genomförde under sommaren-hösten kompletterande utredningar, bl a i form av en fördjupad naturinventering. Under våren 1994 avser man att göra ytterligare analyser inför det slutliga beslutet om lokalisering.

Johan Höjer

EKOSÅNG TILL FJÄRILEN

Fjäril tag vår sorg avdaga
i en tid av pansrat sår.
Låt din flykt vår tyngd förjaga
till den natt som återstår.
Locka junis ljusa skyar
till en skimrad härmning glad
som din yras glans förnyar
i en hårt förvandlad stad.

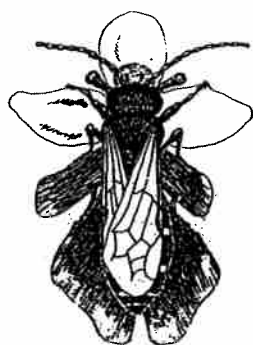
Vind som kammar våra ängar
som man kammar gråa hår,
skona ännu aterns sängar,
vårda ännu sommarns spår.
Där du rör dig rosor brista,
brinner sista vallmon ut,
lyfter flyktig i det sista
en pokal av sidenklut.

Medan onda dårars löje
bullrar sönder gröna år
fyller gravens bild med nöje
den som tyst sin vanmakt når.
Fjäril, lätta tyngdens anda,
läk det svårmod som förgör
medan tiden är tillhanda,
förrn morfidens vinge dör.

Gräsets sista jalusier
susande tillsammans slår
och ur kål och sellerier
höstens frusna snigel går;
släpar bort sig själv som börda
vid den multna dödens bud
i en mark där ängens dofter
flytt ur sommarns fallna skrud.

Låt din lyras ljud framklinga
härnad av en hänryckt dräng
som ur sena år vill svinga
ekot åter till din äng
som har sett din fjärils sommar
den du sänt åt skuggad sal
där ditt minne evigt blommar
i en hårt förvandlad dal.

Harry Martinson

Banverket
Mellersta Regionen
Box 487
801 05 Gävle

Angående projektering av ny sträckning av järnvägen mellan Älvkarleby och Gävle avseende bl a områdets insektsfauna.

Enligt vad som har kommit till vår kännedom är ett av alternativen för lokalisering av den nya järnvägen sydost om Gävle, alternativ 4, en föreslagen dragning av dubbelspår från Järvsta, förbi Grinduga och vidare omedelbart väster om sjön Trösken.

Detta område är riksbekant för sina höga naturvärden, kanske främst de botaniska. Därutöver är området även känt för att hålla vissa mycket sällsynta och hotade insektsarter. I denna sammanställning redovisas endast fjärilar eftersom kunskapen om dessa är något bättre än för andra evertebratgrupper i området. Fjärilar har utom sitt egenvärde också ett stort värde som indikatorarter. I ett område med rik och intressant fjärilsfauna kan man utgå ifrån att det även förekommer ett stort antal andra hotade insekter som i ett större perspektiv är värdefulla för bevarande av den biologisk mångfalden.

Grinduga - Trösken området utgör tillsammans med Älvkarleby området en för svenska förhållanden unik brytzon mellan nordlig, sydlig och östlig fauna. Här har ett flertal, numera hotade, arter knutna till Mellannorrlands kulturmarker sin sydligaste förekomst. Samtidigt utgör området ett refugium för flera sydöstliga arter som håller på att försvinna ur Skandinavien. Eftersom de senare arterna endast förekommer på ett fåtal platser i landet har Sverige ett internationellt ansvar enligt Bern-konventionen för bevarandet av dessa nordliga populationer.

Det mest skyddsvärda området ligger söder om Trösken och strax öster om Grinduga. Många av de mest hotade arterna är knutna till de våtmarker som direkt berörs av den planerade sträckningen av järnvägen. En yttlig genomgång av vad som är känt från det aktuella området har givit 23 fjärilsarter som är nämnda i "Rödlistade evertebrater i Sverige". Tre av dessa är klassade i hotkategori 2 (sårbara). Övriga arter är klassade hänsynskrävande (18) alternativt sällsynta (3). Eftersom området är relativt dåligt undersökt, särskilt under senare år (se nedan), visar nedanstående lista troligen bara toppen på ett isberg. En så omfattande koncentration av skyddsvärda arter på ett så litet område är helt unik för norra Sverige.

Ur flera aspekter kan det ifrågasättas om inte det aktuella området för bansträckning enligt alternativ 4 med sin unika kombination av kalkmorän och översilningmarker i skyddsvärddet t o m överträffar de områden längs Dalälven som planeras ingå i den nya nationalparken. Enligt uppgift har naturvärdena längs Dalälven förhindrat all projektering av järnvägsbyggnation i detta område. Det vore något av en antiklimax om detta beslut nu skulle leda till att det unika kalkområdet söder om Trösken med dess synnerligen känsliga grundvattenförhållanden istället skulle offras. Undertecknarna hoppas att banverket tar konsekvenserna av den information som framförs om de stora naturvärdena som förekommer inom området och väljer något av de andra alternativa förslagen för placering av järnvägen.

Fjärilsfaunan inom Grinduga -Trösken området.

Trots att området sedan gammalt är känt för att hysa en rad arter av riksintresse, så är faunan inom området mycket dåligt undersökt. Någorlunda fylliga uppgifter finns endast om dagflygande storfjärilar, dock är de flesta fynduppgifterna från före 1975. Orsaken till detta är att det mest intressanta området söder om Trösken numera ej är öppet för biltrafik. Få insektkännare har besökt området sedan vägarna dit blockerades med bommar. Särskilt inventering av nattflygande insekter kräver en hel del skrymmande utrustning, varför våra uppgifter om dessa djur är ofullständiga. Nedanstående lista bör alltså betraktas som exempel på de arter som finns inom detta unika område och inte som en uttömmande inventering. Merparten av faunan är troligen fortfarande okänd. Många djur som har påträffats i enstaka exemplar i t ex Grinduga eller Mårtsbo bör efter förekomsten av sina näringsväxter att döma ha sina huvudsakliga lokaler inom det bommade området. Våra fynduppgifter gäller endast fynd gjorda i området söder och sydväst om sjön Trösken.

Rapporten bygger på systematik, nomenklatur och numrering av arterna i senaste *Catalogus Lepidopterorum Sueciae* (Svensson et al 1987). Svenska namn anges enligt Svensson och Palmqvist 1990. Endast arter som är upptagna i den just publicerade förteckningen över "Rödlistade evertebrater i Sverige" (Ehnström et al 1993) är behandlade. Många andra arter kan dessutom ha ett starkt regionalt intresse t ex en del djur som här har sina nordligaste kända förekomster. Hotkategorier: 1 = Akut hotade, 2 = Sårbara, 3 = Sällsynta, 4 = Hänsynskrävande.

Artlista

202 *Scardia polypori* (Jättesvampmal) (Hotklass 4). Arten lever på trädsvampar som i sin tur är knutna till döda träd. Detta gör att arten håller på att försvinna i alla områden med sk rationellt skogsbruk.

274 *Caloptilia leucapennella*. (Svavelstyltmal) (Hotklass 4). Larven lever på ek och arten har sin nordligaste kända förekomst i området.

548 *Agonopterix astrantiae* (Sår läkeplattmal) (Hotklass 4). Arten finns endast där värdväxten *Sanicula europaea* förekommer.

1115 *Archips crataegana* (Hagtornsommarvecklare) (Hotklass 3). Arten lever på olika buskar av rosensläktet. Landets särklassigt nordligaste fynd av arten gjordes inom området 1990.

1686 *Apomyelois bistriatella* (Skiktdynemott) (Hotklass 4). Arten är knuten till den sällsynta trädsvampen *Daldinia concentrica*.

1098 *Lamellocossus terebra* (Mindre träfjäril) (Hotklass 4). Larven lever i svampangripna, oftast gamla, aspar. Arten förekommer därför endast i områden med relativt mycket orörd asp.

1873 *Zygaena osterodensis* (Smalsprötad bastardsvärmare) (Hotklass 2). Har en av de starkaste populationerna i Sverige i detta område. Den är bunden till skogsängar med *Lathyrus pratensis* och *montanus* och har påträffats på många lokaler i trakten. De tidigaste kända fynden i området är från början av femtioalet (Östlund 1954) och senaste kända fynd är från 1992. Arten anses vara utgången på flertalet av sina tidigare lokaler i Sverige och finns i övrigt numera endast på några kustnära lokaler i östra Småland.

1875 *Zygaena viciae* (Liten bastardsvärmare) (Hotklass 4). En klassisk ängsart, som är beroende av slåtterängar och betade hagmarker. Den har gått starkt tillbaka i stora delar av Sverige men är dock påträffad inom området så sent som 1989.

1878 *Zygaena lonicerae* (Bredbrämad bastardsvärmare) (Hotklass 4). Liknande biotopkrav som föregående art. Den har inom området minskat i antal men är på flera lokaler påträffad under 90-talet.

1885 *Pyrgus alveus* (Kattunvisslare) (Hotklass 4). Fortfarande talrik på flera lokaler och spridd inom området. Senast påträffad 1992. I övriga Sverige starkt på tillbakagång. Stabila populationer finns i övriga Sverige endast på Gotland.

1954 *Melitaea diamina* (Kovetenätfjäril) (Hotklass 4). Arten lever på fuktig ängsmark och i anslutning till rikkärr. Näringsväxter *Melanpyrum*, *Plantago*, *Veronica* m fl. Senast påträffad 1992.

1956 *Mellicta britomartis* (Veronikanätfjäril) (Hotklass 2) har tidigare varit talrik på flera lokaler inom området. Senast kända fynd är från mitten av 1970-talet. Arten är dock mycket lokal i hela sitt utbredningsområde och har ej efterforskats under senare år. Numera förekommer arten i Nordvästeuropa endast på några få lokaler i östra Småland.

1959 *Euphydryas aurinia* (Ärenprisnätfjäril) (Hotklass 2) är senast påträffad inom området under tidigt femtiotal (Östlund 1954). Arten lever på fuktig ängsmark och kanter av rikkärr. Trots namnet lever larven framför allt på *Succisa pratense*, men även *Plantago*, *Veronica* m fl har nämnts som näringsväxter. Eftersom arten är lokal och ingen har sökt efter den på många år, kan den fortfarande finnas kvar i området.

2007 *Glaucopsyche alexis* (Klöverblåvinge) (Hotklass 4) är både spridd och talrik i trakten, senaste fyndår 1992.

1995 *Lycaena helle* (Violett guldvinge) (Hotklass 4) har rapporterats "förekomma i stort antal söder om Grinduga". Denna enda kända observationen från det aktuella området är från 70-talet, men då djuret är svårt att upptäcka och många lämpliga biotoper finns i området bör arten fortfarande kunna ha en population här.

2016 *Aricia nicias* (Donzels blåvinge) (Hotklass 4). Vi känner många äldre observationer, påträffades t ex i antal 1974. Då artens lokaler fortfarande är intakta bör arten fortfarande finnas i området. Arten minskar för närvarande dramatiskt över hela sitt utbredningsområde i nedre Norrland.

2207 *Perizoma sagittata* (Pilteknad fältmätare) (Hotklass 4). Arten lever på *Thalictrum flavum* som har många goda växtplatser i området. Den har påträffats enstaka på flera olika lokaler inom området, senast 1992.

2320 *Hypoxystis pluviaria* (Spetsvingemätare) (Hotklass 4). Är mycket lokal. Arten lever på *Filipendula ulmaria* och har sina rikaste svenska lokaler inom området och i angränsande delar av Norduppland. Senast kända fynd från 1990.

2454 *Clostera anachoreta* (Svartfläckig högstjärt) (Hotklass 4). Arten hör hemma i gamla aspbestånd. Enstaka fynd inom området.

2577 *Nola karelica* (Karelsk trågspinnarfly) (Hotklass 4). Påträffad i stort antal på myrmark söder om Grinduga. Artens är ytterst lokal och tycks vara mycket krävande, dess biologi är dock föga känd.

2624 *Acronicta cuspis* (Spjutaftonfly) (Hotklass 4). Arten som lever på *Alnus glutinosa* har i hela Sverige blivit alltmer sällsynt på senare år. Våtmarkerna kring Trösken innehåller många lämpliga biotoper för arten, som här har påträffats så sent som 1990.

2783 *Lithophane ornitopus* (Vitgrått träfly) (Hotklass 3). Påträffad i enstaka exemplar inom området, arten har här sin nordgräns.

2870 *Eriopygodes imbecilla* (Tjockhornsny) (Hotklass 4). Arten påträffades inom området som ny art för Gästrikland så sent som 1992. Den är knuten till kalkrika ängsmarker med näringsväxten *Galium boreale*.

Referenser

Ehnström B., Gärdenfors U. & Lindelöw Å 1993. Rödlistade evertebrater i Sverige 1993. Databanken för hotade arter.

Svensson I., Elmquist H., Gustafsson B., Hellberg H., Imby L. & Palmqvist G. 1987. Catalogus Lepidoptorum Suecia. Stockholm (Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen).

Svensson I. & Palmqvist G. 1990. Förteckning över svenska fjärilsnamn. Stockholm (Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen).

Östlund R. 1954. Bidrag till kännedom om Gästriklands storfjärilsfauna. -Ent. Tidskr. 75(2-4):208-220.

Göran Sjöberg
Taxeringsintendent, Ordf. Gästrik-
lands Entomologiska Förening
Box 11056
800 11 Gävle

Clas Källander
Forskare Fil. Dr
Uppsala universitet
Biomedicinskt Centrum
ARE, Box 584
751 23 Uppsala

Nils Ryrholm
Forskare Fil. Dr
Uppsala universitet
Zoologiska inst.
Villavägen 9
752 36 Uppsala

EN AV SPINDLARNAS HEMLIGA GÅTOR ÄR NU LÖST.

Att många spindlar kan röra sig blixtsnabbt har nog de flesta konstaterat. Men de orkar bara springa 10 - 20 sekunder, sedan blir de döds-trötta. Forskarna har naturligtvis funderat över orsaken till detta beteende. De flesta har lutat åt teorin som går ut på att hydraultrycket sjunker i den vätska som ersätter vissa muskler i spindlarnas ben. Kroppsvätskan, som utgör hydraulvätskan, skulle alltså efter ett tag sippra från benen och ut i själva kroppen. Efter 10 - 20 sekunder skulle då vätsketrycket ha sjunkit så mycket att spindelns inte längre kunde röra sig så fort.

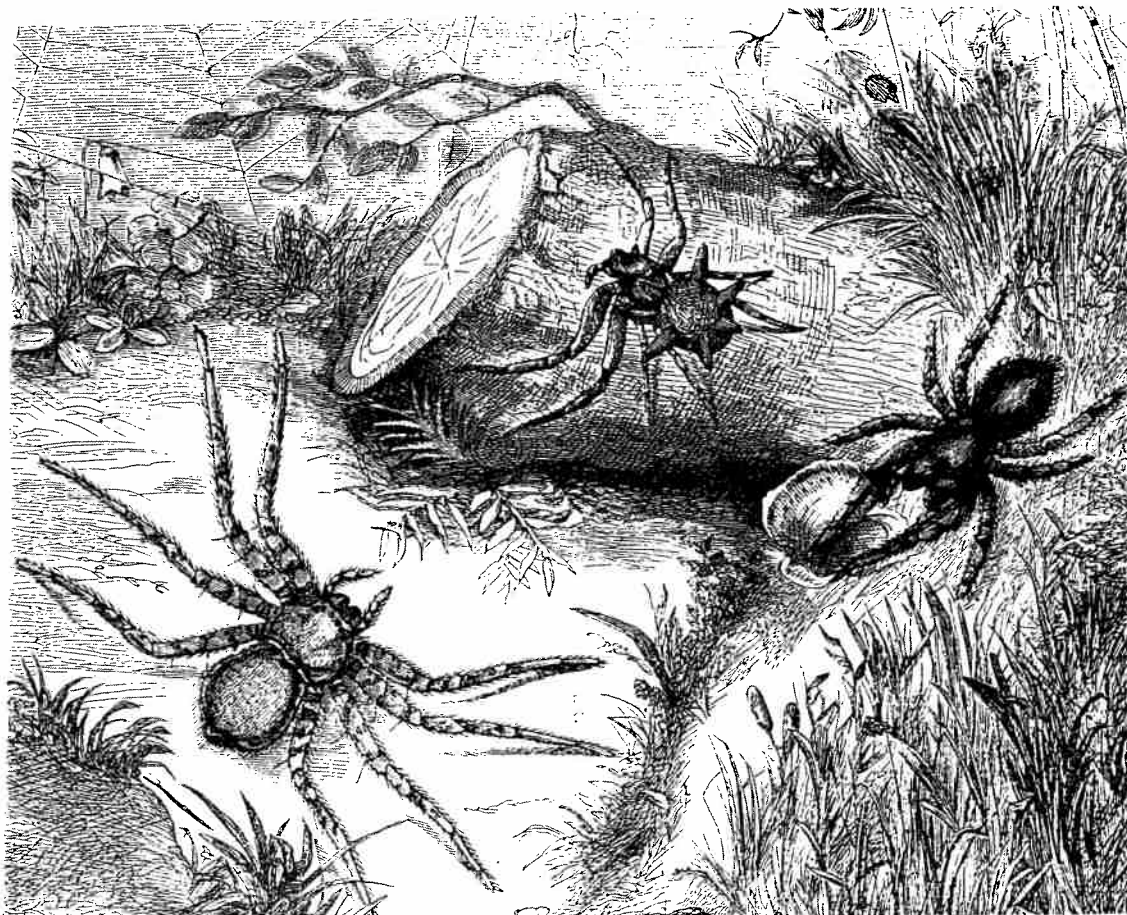
Den andra teorin varför spindlarna har så kort ork går ut på att deras bränsle, t.ex. glukos, tar slut och på ansamling av mjölksyra.

Vid Universitetet i Florida tyckte forskaren Kenneth Prestwick att det var dags att ta reda på vilken av teorierna som var den rätta. Enligt tidskriften New Scientist konstruerade Prestwick så små katetrar att de kunde stickas in i några spindlars ben. Därefter tvingade han dem att springa i två minuter. Efter 20 sekunder hade spindlarna förlorat två tredjedelar av utgångshastigheten men hunnit halva den totala sträckan. Till slut förmådde de inte röra sig längre. Men vätsketrycket i benen fortsatte att vara högt i över en minut. Tryckfallsteorin som har ansetts som den mest troliga kunde därmed strykas direkt.

En riktig forskare ger sig inte förrän han har ett klart bevis på orsaken till ett beteende. Prestwick fortsatte därför sina undersökningar med att mäta mjölksyrahalterna i sina springande spindlar. Men de höjdes inte heller förrän efter en minut. Inte heller glukoshalten sjönk efter 20 sekunder. Prestwick hade alltså inte lyckats bevisa vilken av de två teorierna som var den rätta. I stället hade han bevisat att ingen av dem gällde.

Men skam den som ger sig. Till slut lyckades Prestwick med att lösa spindlarnas hemlighet. Spindlarna visade sig göra slut på sitt lager av energirika fosfater som t.ex. adenosintrifosfat på ungefär 20 sekunder.

Gunnar Bakken

GÄSTRIKLANDS ENTOMOLOGISKA FÖRENING

G U L D V I N G E P R I S E T 1993

Gästriklands Entomologiska Förening har beslutat att, då skäl finns, utdela såväl ett GULDVINGEPRIS som ett DÖDGRÄVARPRIS till den eller de som under den senaste tiden gjort något positivt respektive negativt för Gästriklands insektsfauna.

För föreningen har det inte varit svårt att finna en värdig mottagare av årets GULDVINGEPRIS. Sedan mer än 30 år har många av föreningens medlemmar njutit av den fantastiska faunan och floran i den kraftledningsgata som går strax söder om Trösken och där passerar såväl inägorna i södra delen av Grinduga by som den fantastiska Gustavmyren.

Under 1993 har vi i kraftledningsgatan påträffat mer än 70 % av Sveriges rödlistade dagflygande storfjärilar med hemvist i Norrland. Fjärilarna har listats av Databanken för hotade arter. Denna Databank med säte i Uppsala har till uppgift att lista alla Sveriges hotade arter, såväl växter som djur. Listan är sedan fastlagd av Naturvårdsverket. Arterna i denna kraftledningsgata är ett utmärkt exempel på den "biologiska mångfalden" som så många pratar om att vi måste bevara men som vi tyvärr sällan ser några konkreta exempel på.

Den fråga man ställer sig är hur det kan komma sig att alla dessa fjärilar och en mängd sällsynta växter som Darrgräs, Låsbräken, Ängs- och Fältgentiana för att bara nämna några, finns i denna kraftledningsgata? Det finns troligen åtminstone fyra bidragande orsaker härtill.

- 1 Den fuktiga kalkmoränen, vilken utgör en förutsättning för flertalet rara växter och djur.
- 2 Området och områden i dess närhet har sedan sekler hindrats från att växa igen tack vare många naturliga orsaker såsom betning, översvämning, skogsbränder etc och mänsklig aktivitet som slåtter och betning.
- 3 Området sköts i dag på ett uppenbarligen föredömligt sätt med en effektiv men för naturen ändock skonsam slyröjning.
- 4 Området har kontinuerligt skötts på samma sätt under lång tid, c:a 75 år, vilket bidragit till att de djur och växter som nu finns i området väl kunnat anpassa sig till denna mycket naturliga skötsel och där t o m i några fall kunnat öka sina populationer.

Priset går till Vattenfall, Mellersta Regionen som sedan denna kraftkraftledning byggdes 1916 ansvarat för att kraftledningsgatan röjts för hand. Denna mer än 75-åriga kontinuerliga "hävd" av ett område som förutom att det är tillräckligt stort och genom sin avlånga form, uppenbarligen mycket gynnsamt för både faunan och floran, har inte bara bevarat ett synnerligen värdefullt område i Gästrikland utan kanske t o m givit landskapet ett av dess mest intressanta områden ur entomologisk synvinkel. Den kontinuerliga hävden under så lång tid har möjliggjort en unik framväxt av den fina skogsbrynsbiotopen som ofta hyser just den naturliga mångfald som vi så gärna talar om men som vi tyvärr sällan ser några konkreta exempel på.

Områdets yta, 7 km x 70 m d v s c:a 50 ha ger en tillräcklig storlek för att hysa livskraftiga populationer. Områdets längd ger också rika spridningsmöjligheter.

Vi inom föreningen ser också goda möjligheter till att området, även i ett mycket långt framtidsperspektiv, kan skötas kontinuerligt på samma sätt som hittills med en skonsam men effektiv slyröjning vart 6:e eller 8:e år. Föreningen kan bara hoppas att slyröjningen sköts på samma sätt även i framtiden som under de gångna åren så att inga dramatiska förändringar plötsligt drabbar området och därmed också dess fauna och flora genom att röjningssättet ändras.

När det gäller insekterna och särskilt då fjärilarna är det viktigt att komma ihåg att en liten population är oerhört känslig för störningar av olika slag i och med att de varje år sätter hela sin existens på spel då äggen lagts och den fullbildade insekten därefter dör. Särskilt perioden som larv är kritisk. Några av de hotade fjärilarna i denna kraftledningsgata övervintrar även som larv vilket ytterligare ökar faromomenten för arten.

Priset gick till:

Foto: Esbjörn Nordlund

AB VATTENFALL, Region Mellansverige

"För berömvärd skötsel under 75 år av naturen i kraftledningsgatan söder om Trösken i Östra Gästrikland. Denna skötsel som kan liknas vid en hävd har bidragit till att kraftledningsgatan i dag hyser minst 75 % av Gästriklands rödlistade hotade dagflygande storfjärilar. Minst hälften av dessa arter har dessutom här, i Vattenfalls kraftledningsgata på Korsnäs marker, sin enda kända förekomst i Gästrikland."

Utdelare: Göran Sjöberg, ordförande i Gästriklands Entomologiska Förening

Mottagare: Vattenfall AB, Region Mellansverige
Leif Jehander

GÄSTRIKLANDS ENTOMOLOGISKA FÖRENING

D Ö D G R Ä V A R P R I S E T

En stark kandidat till DÖDGRÄVARPRISET, d v s Gästriklands Entomologiska Förenings "pris" till den eller de som under året gjort de mest negativa insatserna för landskapets insektsliv, är naturligtvis Banverket som i ett av sina alternativa bansträckningar, UA4, totalt struntat i Gästriklands mest unika naturområde, som av Naturvårdsverket klassats som ett område av riksintresse. Området som UA4 korsar hyser hela 95 % av Norrlands alla RÖDLISTADE dagflygande storfjärilar. Banverket har skisserat en sträckning av järnvägen genom detta områdes mest centrala delar.

Föreningen väljer dock att 1993 inte utdela detta pris utan avvaktar till nästa år och hoppas naturligtvis att det då inte skall finnas skäl att utdela något DÖDGRÄVARPRIS, åtminstone inte till Banverket.

Vi vädjar dock till alla som kan bidra till att det unika kalkmoränområdet söder om Trösken räddas till kommande generationer så att också dessa kan finna åtminstone något riktigt unikt fint område i Gästrikland där floran och faunan fått vara ifred.

SPINDELBARBECUE - KAN DE´VA´NÅT?

Världens största spindel är jättetaranteln Theraphosa leblondi. Den lever i norra delarna av Amazonas regnskogar i centrala Venezuela. Jättespindelns kraftiga håriga ben har en "spännvidd" på drygt 2,5 dm. För oss skulle det vara en fantastisk upplevelse att få se en sådan stor spindel medan indianstammarna i trakten ser mer praktiskt på ett sådant möte. De anser nämligen att jättetaranteln smakar så utsökt att de anordnar särskilda tarantelfester.

Före jakten tar medicinmannen på sig en huvudbonad i form av en tarantel och så frambesvärjer han kraft och välsignelser över spindeljägarna. Under fångsten imiterar indianerna rörelsen av en insekt för att lura ut jättetaranteln från sin jordkula. Om de lyckas och spindeln kommer ut, samlar de försiktigt upp de åtta benen och stoppar ner spindeln i ett lövknyte.

Spindeln hålls levande tills det är dags för tillagningen. Vid denna sveds först håret bort. Sedan blir det spindelbarbecue på thorax och benen. Smaken lär enligt nordamerikanska bedömare likna räkor. Visserligen är ju räksmörgåsar väldigt goda, men.....

Naturfolk brukar vara kända för att ta tillvara det mesta på ett nedlagt byte. Därför är det inte i och för sig särskilt konstigt att indianerna även tar till vara på spindelns 2,5 cm långa giftklor, men de använder dem - som tandpetare.

Gunnar Bakken

PRESSTOPP

SENASTE NYTT FRÅN BANVERKET

Planeringssektionen
Thomas Nylund, 026-144210

1993-12-21
Ert datum

Enligt samrådlista

SENASTE NYTT OM BANUTREDNING
ÄTKARLEBY-BOMANSBERGET
Såsom tidigare informerats (1993-10-25) har vissa kompletterande utredningar gjorts under hösten på sträckan Ätkarleby-Bomansberget. Bl.a. en fördjupad naturinventering och en studie av en modifierad linjesträckning (VAL) som passerar Skutskär och Furuvik.

Bakgrunden till detta har varit de starka motstående intressen som minst de olika remissinstansernas splittrade syn på lämpligaste lokaliseringsalternativ. Översett den mer detaljerade utredningsnivån (avsett utöver vad som är brukligt vid en lokaliseringstudie) har inga nya sådana fakta framkommit som kunnat underlätta ett slutligt ställningstagande på lokaliseringsskillnader mellan de olika modifierade alternativen väsentliga kostnadsdifferenser identifiering och en sakligare och där detta i några fall innebär kostnader som ligger avsevärt över tillgänglig medelstram för projektet.

Översatt den mer detaljerade utredningsnivån (avsett utöver vad som är brukligt vid en lokaliseringstudie) har inga nya sådana fakta framkommit som kunnat underlätta ett slutligt ställningstagande på lokaliseringsskillnader mellan de olika modifierade alternativen väsentliga kostnadsdifferenser identifiering och en sakligare och där detta i några fall innebär kostnader som ligger avsevärt över tillgänglig medelstram för projektet.

Banverkets slutsats är att en noggrannare identifiering och en sakligare utvärdering krävs av de intressen som kan stå i konflikt med de olika kostnadsalternativen som är att föredra ur järnvägs- och järnvägs- och där detta i några fall innebär kostnader som ligger avsevärt över tillgänglig medelstram för projektet.

Denna ytterligare analys kommer att genomföras under våren 1994. Resultat om lokalisering och hygga kommer därför tyvärr att ytterligare senareläggas.

Med önskan om en god helg
Thomas Nylund

ULF:s resa till Kreta 1993

På följande 4 sidor får vi följa med Ulf på skalbaggsresa till Kreta.

Redaktören mottager med stor glädje artiklar av detta slag då jag vet att dessa ofta kan leda till en "kick" och ett ökat intresse även för andra som ännu inte upptäckt så spännande det kan vara att inventera nya områden på dess fauna. I gamla "Entomologisk Tidskrift" är också dessa entomologiska sällskapsreseartiklar egentligen det enda som är riktigt intressant att läsa så här 50 - 100 år senare. Redaktören hoppas på många artiklar av denna typ i framtiden.

Vy vid Laki

"Skalbaggsresa" till Kreta.

Ulf Nylander, Åsvägen 15, Valbo

Vi, ett tappert gäng av skalbaggsentusiaster, bestående av Gösta Gillerfors, Varberg, Stig Lundberg, Luleå, Ingvar Rydh, Olofström och undertecknad, beslöt att i år d.v.s. 1993 skulle vi till omväxling från många års insamlingsarbete i Turkiet besöka Kreta. Denna ö har många intressanta och rel nyupptäckta endemiska arter av långhorningar (fam. Cerambycidae) och praktbaggar (fam. Buprestidae). I många fall är biologin okänd eller bristfälligt känd. Naturligtvis hoppades vi kunna bringa klarhet i allt detta och dessutom finna nya okända arter. Ambitionerna var det således inget fel på.

Resan startade den 6 maj från Arlanda och vi inkvarterades på ett litet våningshotell utanför Chania. Vädret var inte det bästa, duggregn från en helmulen himmel, blåsigt och kallt. Det första vi gjorde var att hyra en liten bil för de närmaste 2 veckorna. Detta var en lätt uppgift då hela huvudgatan i det lilla turistsamhället trängdes av uthyrningsfirmor. Efter att ha besökt några uthyrare fick vi ett mycket förmånligt bud som vi inte kunde motstå och en liten Citroen blev vår arbetshäst.

Innan natten kunde vi ägna några timmar på att utforska den närmaste omgivningen. På hotellets bakgård fanns en liten hög med ved. Vi fann snabbt att veden var angripen av en långhorning men på larvgångarna kunde vi inte fastställa vilken art. Först när vi kommit hem till Sverige kläcktes ett flertal exemplar av *Xylotrechus stebbingi*. Detta är en art beskriven från Tibet och som även har tagits vid något tillfälle i Norditalien. Det förefaller som om denna art befinner sig i en spridningsfas och bör eftersökas på fler ställen i medelhavsområdet.

Nästa dag var vädret något bättre d.v.s. det regnade inte. Vi reste till Kournasjön.

På en bergssluttning växte flera höga blommande *Ferula*. Denna växt är känd värdväxt för släktet *Mallosia*, mycket vacker långhorning. Några sådana såg vi dock inte till men Ingvar och jag fann var sitt ex av den lilla långhorningen *Stenopterus simulatus* som är endemisk.

Gösta lyckades från en alm banka ned ett ex av den mycket vackra praktbaggen *Anthaxia deaurata cretica* som likaledes är en endemisk art och dessutom nybeskriven i år. Stig lyckades hitta några larver i almgrenar för senare kläckning. Nedanför en sluttning fann vi en nedfallen platan. På denna kom en del små praktbaggar och fällde. Det var bl.a. *Acmaeodera bartoni* och *Acmaeodera crinita* samt *Acmaeodera quadrizonata*. Jag fann även ett med svartblå täckvingar. I den tunna barken fann vi några ex. av den blott mm stora Antribiden *Choragus horni*. Denna art har hoppförmåga. Den finns även hemma i Sverige men mycket sällsynt på några få platser.

Ett av våra huvudmål för vår resa var Omalos platån där många kända samlare som Bily, Slama, Hotzschuh och Schurmann m.fl. gjort många fina fynd. Nästa dag reste vi således dit, nästan 10 mil. Mulet, kallt och regn på förmiddagen. I Sverige hade vi då högsommarvärme! Kreta är kuperat, ett understatement. Hela ön utom närmast kusterna består av höga bergsryggar. Den ursprungliga vegetationen i form av *maccia*, *Quercus coccifera*, *Cistus villosus*, *Pinus halepensis*, *Cupressus semivirens* var. *horizontalis*, ek, platan, valnöt, ficus, judasträd m.fl. finns endast kvar i mer svårframkomlig terräng utom i närheten av byarna. Även högt upp på bergssluttningarna har vegetationen röjts undan för att bereda plats åt terraserade olivodlingar. Trots den mycket stora arealen av olivodlingar hade man nyligen bränt av vegetationen på många bergssidor för att expandera olivodlingarna.

Uppe på Omalos platån växte rikligt med blommande apel samt vid vattendrag enst plataner. I en gammal murken platan fanns *Dorcus* och en *Mycetochara* art. Liggande grenar hade angrepp av en buprestid. I just platan och på Omalos platån har bl.a. dr. Lucat funnit den mycket sällsynta praktbaggen *Strigopteroidea aegyptiacus*. Vi var nästan övertygade om att vi hade fått ett mycket bra kläckmaterial av denna finess. Till vår besvikelse har tyvärr endast den även hos oss vanliga arten *Chrysobothris affinis* kommit fram.

I apelstubbar och döda aplar kunde vi ur den hårda veden hugga ut några ex. av den cm långa spolformiga, metalliskt svarta med gula fläckar buprestiden *Ptosima flavoguttata metallescens* Bily, en endemisk subspecies. I ett par nyligen döda aplar fanns rikligt med typiska larvgångar av en *Ropalopus* som senare visade sig vara *clavipes* som är den vanligaste

Ropalopus arten i medelhavsområdet.

Följande dag mulet och relativt kallt men inget regn. Dagen lämplig för att hugga efter vedlevande arter. Vi återvände till Omalos platån nära Samaria ravinen. En kulle med apel och stubbar vid kanten till sluttningen undersöktes. Plötsligt hojtade Stig till, han hade lyckats hugga fram ett mycket vackert ex av rariteten **Anaglyptus praecellens** som endast är känd från detta område. Efter en dags hårt arbete lyckades vi sammalagt få fram ett 10-tal ex. Arten är större och vackrare än den i sydsverige ej ovanliga **Anaglyptus mysticus**. I ett par grova stubbar med delvis frisk och levande ved fann vi några stora långhorningslarver av **Prinobius scutellaris proksi Slama**, en endemisk underart av **P. scutellaris**. Ett ex har jag nu kläckt.

Dagen därpå den 10 maj for vi mot Knossos på huvudvägen mot Iraklio, mest mulet, svalt.

Vid ett rastställe fann Gösta på en vit blomma ett vackert ex. av den mycket fina, grön-mässingfärgade praktbaggen **Aurigena margotana**, en endem beskriven av Novak.

Detta var en av de endemiska arterna som stod högst på vår önsketelista. Biologin är okänd liksom den är för de flesta **Aurigena**-arterna. I en gren av cypress fann Stig vid Vrises en puppa av **Buprestis cypressi**. I en sänka som användes som sopupplag växte några grova johannesbrödsträd med rikligt med döda grenar. I dessa fanns det gott om rel stora cerambycidlarver av **Trichoferus** typ. Efter kläckning fick vi fram den endemiska arten **Trichoferus bergeri**. I några blommor hittade Ingvar och Stig enstaka exemplar av den lilla vackra buprestiden **Acmaeoderella flavolineata piloselloides** (endemisk ssp.).

De följande dagarna arbetade vi huvudsakligen i närheten av byn Laki på vägen upp mot Omalos. I ekskog fann vi vid bankning de endemiska cerambycidarterna **Callimus angulatus glabrescens**, 5-8 mm lång rel platt mycket vackert metallglänsande i koppar-mässing, och den lilla **Grammoptera auricollis** med guldglänsande behåring på halsskölden. Den i sydsverige ej ovanliga **Plagionotus arcuatus** kunde huggas fram ur ekgrenar. Den är något avvikande från vår art och måste sannolikt betraktas som en underart. Vi tog även med oss små knaggar av ekgrenar med övergång från död ved till frisk ved och med gnag av en cerambycid.

Vi hoppades få fram den ytterst sällsynta och endast på Kreta förekommande Clytiden (Cerambycid) **Pseudosphegthes bergeri**. Hittills har dessa knaggar dock varit helt tysta.

En dag reste vi över Hora-Sfakion och S. Petres fann vi en ekskog med angrepp i döda grenar av den mycket vackra och sällsynta, endast på Kreta förekommande **Latipalpis margotana** likaledes beskriven av Novak efter sin hustru Margot. Jag hade turen att finna en c:a 10 cm grov vertikla stående ekgren och c:a 1 m lång. Den hade ett par flyghål efter **Latipalpis**. Jag sågade ned den i 3 sektioner och trots vikten tog jag den hem till Sverige

övertygad om att den skulle ge ett flertal ex av denna efterlängtrade art. Döm om min stora förvåning när jag i kläcklådan under sommaren fann tre ex av den av oss så eftersökta **Pseudosphegthes bergeri**. Nu vet vi litet mer om den artens biologi och skall kanske inte att grenknaggar är artens mest omtyckta biotop. Detta kommer att vara till stor hjälp när vi i Turkiet kommer att leta efter den närstående **Pseudosphegthes longitarsis**. Så slutligen i oktober spatserade äntligen ett ex av **Latipalpis margotana** på insidan av kläcklådan.

S Imbros fann vi i **Cupressus sempervirens**-stubbar puppkammare av vad vi då trodde var den endemiska rariteten **Anthaxia ariadne**. Vi har all lyckats kläcka ngt ex men det var inte den förväntade arten utan något minst lika intressant nämligen en mycket vacker buprestid, **Lampra (Scintillatrix) cretica Zabransky** nybeskriven i år. Ur **Cupressus** grenar senare kläckta **Isotomus tomentosum ssp. atticum**.

Nära byn Prases fann vi ett av de få ursprungliga resterna av gammal ädellövsskog som ännu finns kvar på ön. Det var mycket gamla valnötsträd. De flesta var döda eller döende med delvis avfallen bark. Vi träffade på en kretenare som delvis med teckenspråk berättade att träden hade avdödats med kemiska medel för att bereda plats för olivodlingar! Under barken på dessa träd fann vi ett flertal av den i Sverige nästan utdöda **Plagionotus detritus**. Den finns på Djurgården i Stockholm i ekkronorna vid Freskati samt ev fortfarande kvar i nedre Dalälvsområdet. Det är sorgligt att uppleva denna brist på förståelse för behövligt naturskydd av dessa små refugier av den skog som en gång täckte denna ö. Tyvärr är detta inte något undantag i medelhavsområdet. Vi ska inte heller själva förhäva oss. Ekonomiska krafter har vägt tyngre än kraven på naturvård. Jag tänker då närmast på ek- och bokskogarna i södra Sverige som huggits ned eller fått kvävas av inväxande granskog. De flesta av våra hotade skalbaggsarter är just bundna till gammal ädellövsskog.

Andra veckan bjöd på varmt och soligt väder, äntligen. Vi gjorde långa dagsetapper och många intressanta fynd. Vid ett tillfälle såg vi från vägen några döda tallar, *Pinus halepensis*, med röda barr. Dessa stod nära ett stort avskrädesupplag med ruttnande apelsiner och en inhägnad kulle med ett par gravmonument av marmor, delvis förfallet. På kullen växte rikligt med vita blommor. Bakom denna kulle branta sluttningar till en ravin och på andra sidan ånyo nya berg. I grenar av de döda tallarna kunde vi konstatera angrepp av 2 praktbaggar, en mindre och en ngt större art. Stig och jag sågade ned några representativa prover. Ur mina bitar fick jag snart fram 2 ex av *Anthaxia laticeps navratili* Bily. Det är en art som aldrig har tagits ute i det fria utan endast genom kläckning från grenar av *Pinus halepensis*. Döm sedan om min förvåning när jag fann en mycket vacker *Buprestis* art krypande i min kläcklåda.

Det var en hane av *Buprestis humeralis*, en art som är mkt lätt att känna igen på sin mässingfärgade halssköld och vardera täckvingen med ett långsgående gult band.

Det är en stor raritet som ursprungligen är beskriven från Egypten men på senare tid har återfunnits av buprestidspecialisten Hans Mühle i något ex från Israel och något ex från Cypern. Efter en månad kom ytterligare ett ex, en hona, fram i min kläcklåda. Stig fick även ett ex.

Hade vi vetat om dessa finesser hade vi givetvis tagit med oss mycket mer kläckmaterial. Hur som helst skulle jag inte ha orkat bära så mycket mer. När jag kom hem vägde jag min packning som vägde hela 60 kg. Gösta fann en mycket vacker och stor *Anthaxia hungaricus*.

Vi andra letade förgäves men det hade blivit för sent för flygande praktbaggar så vi bestämde oss för att återkomma nästa dag. Den dagen blev solig och mycket varm, med andra ord idealiskt praktbaggeväder.

Vi gick i solvärmen nedför sluttningen med delvis brända täta och taggiga buskar. Plötsligt ropade Stig till, han hade på en gren fått syn på en solande *Aurigena margotana*. Hittills hade endast Gösta funnit ett ex och vi hade all letat på alla buskar med vita blommor och dessutom flitigt bankat på coccifera ekar utan resultat. Vi hade praktiskt taget gett upp med tanke på att endast ett par dagar återstod till hemresa.

Efter detta fynd fick Stig och jag nya krafter och bearbetade hela sluttningen vilket resulterade i flera ex för oss båda.

Under resan fick vi många andra arter som *Agapanthia cynarae* och *probsi* nybeskriven av Holzschuh, flera *Anthaxia*, *Acmaeoderella*, *Agrilus* som fortfarande är under bearbetning. Dessutom finns det mycket kläckmaterial som kan ge en del efter övervintring.

Medelhavsområdet är ju mycket väl undersökt av de flesta samlare genom tiderna från Centraleuropa men trots detta finns det oerhört mycket nytt att upptäcka. Således har jag i dagarna från Dr Sama, Italien, erhållit flera särtryck av uppsatser med nybeskrivningar från Cypern efter hans insamlingar 1992. Vår lilla grupp har under våra insamlingar de senaste åren i Turkiet upptäckt många nya arter som beskrivits, t.o.m. en så stor art som en 2,5 cm lång svartbagge, Tenebrionid. Jag kan således varmt rekommendera intresserade skalbaggssamlare att resa till det lättillgängliga medelhavsområdet. Vi får hoppas att de politiska oroligheterna i Turkiet snabbt kan få en lösning. Nästa år bär det nog trots allt åter av till Turkiet där vi funnit många biotoper som vi ännu ej har hunnit arbeta igenom.

Ingvar,
Ulf &
Stig

Biotop för *Latipalpis margotana* och *Pseudosphegistes bergeri* S. Petres.

***Latipalpis margotana*, vackert grönglänsande med mässingsglans på halssköldens och täckvingarnas kanter, vid sitt flyghål i död ekgren, S. Petres.**

NÄR ?, HUR ? VARFÖR ?

En kraftledningsgata!

När kom de hit? Hur kom de hit? Och varför trivs de här fortfarande? Frågorna radar upp sig när jag sakta, med böjd rygg och sänkt blick, vandrar längs en kraftledningsgata 14 km SO om Gävle. Just här, där Gästrikland och Uppland möts, trängs längs den smala körväg som löper under kraftledningen ett imponerande stort antal "gamla" ängsväxter. Det är en varm och solig högsommardag och blomprakten är bedövande. Här ses tusentals *fältgentianor* och här och var växer dess nära släkting *ängsgentianan*. I svackorna dominerar typiska kalkfuktängsarter som *majviva*, *vildlin*, *älväxing*, *rosettjungfrulin*, *darrgräs*, *slankstarr*, *ormtunga*, *ögontröst*, *ängsstarr*, *knagglestarr*, *ängsnycklar* och *slätterblomma*. På magrare "höjder" dominerar fältgentiana tillsammans med *ängsskallra* och *låsbräken*. På upplandssidan växer också den i dag i inlandet mycket ovanliga *höskallran*. Långa sträckor av körvägen hyser utpräglade torrängsarter som *ängshavre*, *luddhavre*, *darrgräs*, *fårsvingel*, *rödklint*, *väddklint*, *brudbröd*, *rödkämpar*, *svartkämpar*, *liten blåklocka*, *bockrot*, *kattfot*, *smultron*, *ängsnejlika*, *rölleka*, *prästkrage* och *gulmåra*. På ett par ställen växer också *backsmörblomma*. Listan över vackra och intressanta växter kan göras mycket lång!

Hotade ängsväxter

Körvägen, på sin höjd ett par meter bred, ger längs en sträcka på ca en och en halv kilometer livsrum åt en mycket stor skara ängsväxter. Nästan alla arter som omnämns ovan är utpräglade indikatorarter för hävdade och ogödslade ängs- och betesmarker. Många, kanske flertalet, är på tillbakagång och räknas idag som hotade. Några av dem återfinns i länet i övrigt på bara några få lokaler. Såvitt jag förstår så erbjuder vår lilla körväg ett så stort antal hotade ängsväxter inom ett så begränsat område att motstycken blir svåra att hitta i vårt län.

Sällsynta fjärilar

Denna julidag fladdrar oräkneliga dagfjärilar fram mellan alla blommor. Jag observerar ett par *makaonfjärilar*, minst ett tiotal stora vita *hagtornsfjärilar*, många *grobladsnätfjärilar* och några exemplar av den sällsynta och mycket kräsna *ärenprisnätfjärilen*. I de fuktigare partierna flyger den mörka *kovetenätfjärilen*. I skogskanten ses *luktgräsfjärilar*, *pärigräsfjärilar* och *ängssmygare*, alla typiska ängsfjärilar. Några slitna *berggräsfjärilar* drar fram i skogskanten där även en hanne av den vackert glänsande *vitfläckiga guldvingen* patrullerar. Roligt är också att finna några hanner av den sällsynta *Donzels blåvinge*. Ännu flyger någon sliten *klöverblåvinge* tillsammans med otaliga exemplar av *allmän blåvinge* och *föränderlig blåvinge*. Den *silverfärgade blåvingen* syns också. Förutom alla dessa dagfjärilar flyger åtminstone tre olika arter bastardsvärmare mellan blommorna, nämligen *bredbräm*-, *liten-* och *smalspröad bastardsvärmare*. Dessa mycket färggranna långsamtflygande fjärilar ger tillsammans med dagfjärilarna verkligen liv åt kraftledningsgatan.

Framtiden?

Odlingslandskapets snabba omvandling har på kort tid kommit att missgynna eller hota en mängd växter i våra naturliga ängs- och hagmarker. De marker där man fortfarande kan träffa på gentianor, darrgräs och alla de andra är naturligtvis skyddsvärda. Så är det också med vår körväg i kraftledningsgatan. Det största hotet är naturligtvis igenväxningen. Så länge kraftbolaget nyttjar körvägen som traktorväg samt röjer den närbelägna marken finns förutsättningar för de nämnda arternas fortlevnad.

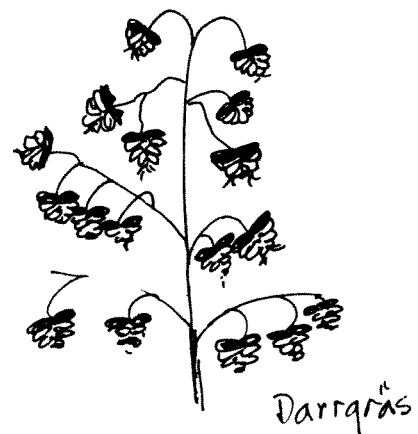
Hur har de 'hamnat' här?

Eftersom kraftledningsgatan brutits genom skogsmark, vilket skedde strax efter sekelskiftet, är det en gåta hur så många ängsväxter funnit sin fristad här. Det är möjligt att de spritts från närbelägna torpställen där de ingått i den naturliga ängsfloran och följt med det torkade höet, t ex som foder åt hästar vid skogsarbete. Med tanke på att nästan samtliga nämnda arter är ljusälskande måste de ha kommit till utveckling i en fas då markerna var öppna. Kanske har det funnits mindre ängsmarker sedan lång tid tillbaks i kraftledningsgatan, men detta är svårt att konstatera idag. Hur som helst så gynnas dessa växter av de markförhållanden som råder längs körvägen och områdets höga kalkhalt.

Mångfalden

Som vi sett så är också dagfjärilsfaunan exceptionellt rik längs körvägen. Jag har besökt många ängsmarker på jakt efter både fjärilar och växter och något motstycke till vår körväg har jag inte sett i länet. Att som jag, denna underbara sommardag, få strosa fram och förundras över den överväldigande artrikedomen och skönheten hos växter och fjärilar, är något att bevara och minnas i vintermörkret. Det ger också en bild av mångfalden i det gamla bondesamhällets fodermarker.

Ulf Swahn

NÄR ?, HUR ? VARFÖR ?

En kraftledningsgata!

När kom de hit? Hur kom de hit? Och varför trivs de här fortfarande? Frågorna radar upp sig när jag sakta, med böjd rygg och sänkt blick, vandrar längs en kraftledningsgata 14 km SO om Gävle. Just här, där Gästrikland och Uppland möts, trängs längs den smala körväg som löper under kraftledningen ett imponerande stort antal "gamla" ängsväxter. Det är en varm och solig högsommardag och blomprakten är bedövande. Här ses tusentals *fältgentianor* och här och var växer dess nära släkting *ängsgentianan*. I svackorna dominerar typiska kalkfuktängsarter som *majviva*, *vildlin*, *älvväxing*, *rosettjungfrulin*, *darrgräs*, *stankstarr*, *ormtunga*, *ögontröst*, *ängsstarr*, *knagglestarr*, *ängsnycklar* och *slätterblomma*. På magrare "höjder" dominerar fältgentiana tillsammans med *ängsskallra* och *låsbräken*. På upplandssidan växer också den i dag i inlandet mycket ovanliga *höskallran*. Långa sträckor av körvägen hyser utpräglade torrängsarter som *ängshavre*, *luddhavre*, *darrgräs*, *fårsvingel*, *rödklint*, *väddklint*, *brudbröd*, *rödkämpar*, *svartkämpar*, *liten blåklocka*, *bockrot*, *kattfot*, *smultron*, *ängsnejlika*, *rölleka*, *prästkrage* och *gulmåra*. På ett par ställen växer också *backsmörblomma*. Listan över vackra och intressanta växter kan göras mycket lång!

Hotade ängsväxter

Körvägen, på sin höjd ett par meter bred, ger längs en sträcka på ca en och en halv kilometer livsrum åt en mycket stor skara ängsväxter. Nästan alla arter som omnämns ovan är utpräglade indikatorarter för hävdade och ogödslade ängs- och betesmarker. Många, kanske flertalet, är på tillbakagång och räknas idag som hotade. Några av dem återfinns i länet i övrigt på bara några få lokaler. Såvitt jag förstår så erbjuder vår lilla körväg ett så stort antal hotade ängsväxter inom ett så begränsat område att motstycken blir svåra att hitta i vårt län.

Sällsynta fjärilar

Denna julidag fladdrar oräkneliga dagfjärilar fram mellan alla blommor. Jag observerar ett par *makaonfjärilar*, minst ett tiotal stora vita *hagtornsfjärilar*, många *grobladsnätfjärilar* och några exemplar av den sällsynta och mycket kräsna *ärenprisnätfjärilen*. I de fuktigare partierna flyger den mörka *kovetenätfjärilen*. I skogskanten ses *luktgräsfjärilar*, *pärlgräsfjärilar* och *ängssmygare*, alla typiska ängsfjärilar. Några slitna *berggräsfjärilar* drar fram i skogskanten där även en hanne av den vackert glänsande *vitfläckiga guldvingen* patrullerar. Roligt är också att finna några hanner av den sällsynta *Donzels blåvinge*. Ännu flyger någon sliten *klöverblåvinge* tillsammans med otaliga exemplar av *allmän blåvinge* och *föränderlig blåvinge*. Den *silverfärgade blåvingen* syns också. Förutom alla dessa dagfjärilar flyger åtminstone tre olika arter bastardsvärmare mellan blommorna, nämligen *bredbrämad*-, *liten*- och *smalspröad bastardsvärmare*. Dessa mycket färggranna långsamtflygande fjärilar ger tillsammans med dagfjärilarna verkligen liv åt kraftledningsgatan.

Framtiden?

Odlingslandskapets snabba omvandling har på kort tid kommit att missgynna eller hota en mängd växter i våra naturliga ängs- och hagmarker. De marker där man fortfarande kan träffa på gentianor, darrgräs och alla de andra är naturligtvis skyddsvärda. Så är det också med vår körväg i kraftledningsgatan. Det största hotet är naturligtvis igenväxningen. Så länge kraftbolaget nyttjar körvägen som traktorväg samt röjer den närbelägna marken finns förutsättningar för de nämnda arternas fortlevnad.

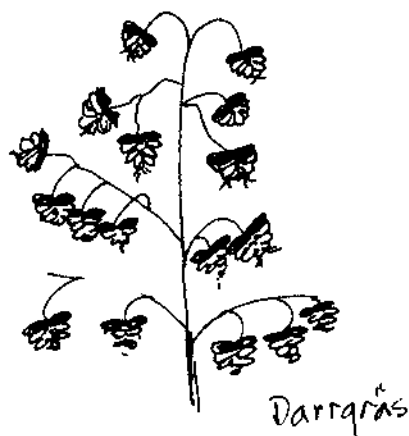
Hur har de 'hamnat' här?

Eftersom kraftledningsgatan brutits genom skogsmark, vilket skedde strax efter sekelskiftet, är det en gåta hur så många ängsväxter funnit sin fristad här. Det är möjligt att de spritts från närbelägna torpställen där de ingått i den naturliga ängsfloran och följt med det torkade höet, t ex som foder åt hästar vid skogsarbete. Med tanke på att nästan samtliga nämnda arter är ljusälskande måste de ha kommit till utveckling i en fas då markerna var öppna. Kanske har det funnits mindre ängsmarker sedan lång tid tillbaks i kraftledningsgatan, men detta är svårt att konstatera idag. Hur som helst så gynnas dessa växter av de markförhållanden som råder längs körvägen och områdetets höga kalkhalt.

Mångfalden

Som vi sett så är också dagfjärilsfaunan exceptionellt rik längs körvägen. Jag har besökt många ängsmarker på jakt efter både fjärilar och växter och något motstycke till vår körväg har jag inte sett i länet. Att som jag, denna underbara sommardag, få strosa fram och förundras över den överväldigande artrikedomen och skönheten hos växter och fjärilar, är något att bevara och minnas i vintermörkret. Det ger också en bild av mångfalden i det gamla bondesamhällets fodermarker.

Ulf Swahn

FÖRNÄMLIG GÅVA

Undertecknad ordförande i Gästriklands Entomologiska Förening har av Dagny Östlund i gåva erhållit Målarmästare Ragnar Östlunds fjärils-samling samt en mängd anteckningar, fotografier och tidningsurklipp som Ragnar och Sven Östlund samlat om Gävletraktens fjärilar. Jag kommer på alla sätt att göra denna samling tillgänglig för alla som hyser intresse av densamma. Samlingen som omfattar 80 lådor med tusentals fjärilar utgör grunden för all kunskap om Gästriklands och särskilt då Gävletraktens fjärilsfauna. Materialet i denna samling kommer snarast att registreras och kommer naturligtvis att utgöra grunden för den dokumentation vi planerar över fjärilsfaunans utforskande i Gästrikland. Tack Dagny för din gåva!

Första bidraget från gåvan utgör detta berömda foto på kopulerande Storfläckiga pärlemorfjärilar. Fotograf: Sven Östlund

tjutande spillkråkeungar utspridda i trädkronan under det att föräldrarna skrikande flög runt torrakan för att hålla barnaskaran i styr. Säkert tyckte min Gun-Britt att ljudnivån väl var i klass med lekrummet på hennes dagis!

Vi satte oss på var sin sten för att beskåda spektaklet. När man sätter sig i naturen tittar man naturligtvis lite extra, och vad får jag se i en ljungtuva intill min sittsten? - Här sitter den största spindel vi har i Sverige, den fantastiskt vackra svart och vitrandiga Kärrspindel, och inte nog med det, i munnen har den en luktgräsfjäril som den troligtvis just fångat. Den största upptäckten var dock det tennisbollsstora bo den hade under sig. Här rörde sig säkert ett hundratal små kärrspindelungar under sin stora moders beskydd. Kärrspindelhonan var säkert minst 7 cm mellan fram och bakfötterna och den absolut största spindel jag sett i Sverige. Den moderskänsla hon utstrålade där hon satt med fjärilen i munnen över sina hundra ungar var inte att ta miste på. Kontrasten till den skrånande spillkråkefamiljen på andra sidan kraftledningen var naturligtvis oerhörd även om moderskänslorna även där gör en stum av beudran. Att dom bara orkar, alla dessa djur som så många av oss svenskar knappt tillmäter något värde.

Denna stund med spillkråkefamiljen i torrakan och kärrspindelfamiljen vid mina fötter var nog 1993 års största naturupplevelse. Tack Gun-Britt att vi inte vände i regnet!

Göran Sjöberg

Gästrikland i Entomologisk Tidskrift mm. 2.

Johan Höjer, Angsullsvägen 7, 803 36 Gävle

I en tidigare artikel presenterade jag vad jag funnit om insekter i Gästrikland i olika tidskrifter, dagstidningar mm. Tyngdpunkten kom att ligga på Entomologisk tidskrift (ET). Nedanstående artikel avser ET åren 1885 - 1919.

Genomgången bekräftar vad jag tidigare anat. Gästrikland är utomordentligt dåligt beskrivet i litteraturen vad gäller förekomst av insekter och spindlar. Rent generellt verkar till exempel Dalarna och Hälsingland ha lockat entomologer i långt större utsträckning än vårt landskap.

Materialet är kronologiskt uppställt. I de fall en enskild ort är omnämnd anges den med versaler.

Är det någon av våra läsare som har synpunkter på var jag kan hitta ytterligare material om Gästrikland, kontakta mig gärna.

Förhoppningsvis kommer vi i kommande nummer att återge någon eller några av listade artiklar.

Wallengren, H. D. J., Om Skandinaviens arter af familjen Phryganeidae. (ET 1880:60-75).

Thedenius, K. Fr., Bidrag till Skandinaviens fjärilsfauna. (ET 1880:99-101). GÄVLE

- Thedenius, K. Fr., Bidrag till kännedomen om Skandinaviens fjärilsfauna. (ET 1881:104-108). GAVLE
- Lampa, Sven, Förteckning över Skandinaviens och Finlands Macrolepidoptera. (ET 1885:1-136).
- Meves, J., *Cidaria pupillata* Thnberg. (ET 1888:29-32).
- Lampa, Sven, Berättelse till Kongl. landtbruksstyrelsen angående resor och förättningar under år 1891 af dess entomolog. (ET 1892:1-38).
- Aurivillius, Chr., Om slökornflugan (*Oscinis frit* L.). (ET 1892:209-224). OCKELBO
- Lampa, Sven, Smärre uppsatser: "Maskar på snön". (ET 1894:226). JARBO
- Hoffstein, G., *Serica* (*Melontha*) *Brunea* L. i Stockholms skärgård. (ET 1895:47-48).
- Grill, Claes, En entomologisk försöksstation i Sverige. (ET 1895:49-56).
- Aurivillius, Chr., Johan Alfred Wiström (nekrolog). ET 1896:293-297).
- Lampa, Sven, Berättelse till Kongl. landtbruksstyrelsen angående resor och förättningar för år 1896 af dess entomolog. (ET 1897:1-30). GYSINGE
- Hansson, Carl August, Spridda anteckningar om skandinaviska rätvingar. (ET 1902:28-39). GAVLE
- Lampa, Sven, Berättelse till Kongl. landtbruksstyrelsen angående verksamheten vid Statens entomologiska anstalt under 1901. (ET 1902:65-116).
- Lampa, Sven, Berättelse till Kongl. landtbruksstyrelsen angående verksamheten vid Statens entomologiska anstalt under år 1903. (ET 1904:1-64).
- Aurivillius, Chr., Svensk insektfauna. 13. Steklar. Hymenoptera. (ET 1904:242-300).
- Tullgren, Albert, Svensk spindelfauna. (ET 1906:195-213).
- Lampa, Sven, Berättelse till Kungl. landtbruksstyrelsen angående verksamheten vid Statens entomologiska anstalt under år 1906. (ET 1907:34-64). JÄDRAAS
- Lampa, Sven, Om härmasken. (ET 1907:223-232). ÅSHAMMAR
- Wahlgren, Einar, Svensk insektfauna. Diptera. 1. Första underordningen. *Orthorapha*. (ET 1910:41-95).
- Lundblad, O., Anteckningar om våra vattenhemipterer. (ET 1915:186-201). GAVLE, STRÖMSBRO, FURUVIK, TRÖSKEN m fl.
- Lundblad, O., Anteckningar om våra vattenhemipterer. II. (ET 1916:217-232). TRÖSKEN, HILLE, MARDANG m fl.
- Tullgren, Albert, D:r Filip Tryboms efterlämnade faunistiska anteckningar om svenska Thysanoptera. (ET 1917:33-61). STORVIK

Fjärilsfynd från "kalkområdet sydost om Gävle" 1993

Clas Källander

Husbygård, Husbyborg, 75592 Uppsala.

Grinduga - Tröskenområdet utgör tillsammans med Älvkarlebyområdet en för svenska förhållanden unik brytzone mellan nordlig, sydlig och östlig fauna. Här har ett flertal, numera hotade, arter knutna till Mellannorrlands kulturmarker sin sydligaste förekomst. Samtidigt utgör området ett refugium för flera östliga arter som håller på att försvinna ur Skandinavien.

I samband med "striden kring linje 4" gjorde jag, Göran Sjöberg och Nils Ryrholm en genomgång av vad som var känt om fjärilsfaunan i "kalkområdet sydost om Gävle". Vi fann att 23 fjärilsarter som är upptagna i "Rödlistade evertebrater i Sverige" (Ehnström et al 1993) var påträffade inom området. Sju av dessa var dagfjärilar, varav två var klassade till hotkategori 2. En så omfattande koncentration av skyddsvärda arter på ett så litet område är helt unik för norra Sverige. Vi fann även att faunan inom området var mycket dåligt undersökt. Någorlunda fylliga uppgifter fanns endast om dagflygande storfjärilar, dock är de flesta fynduppgifterna från före 1975. Orsaken till detta är att det mest intressanta området söder om Trösken numera ej är öppet för biltrafik. Få insektkännare har gjort sig besvär med att besöka området sedan vägarna dit blockerades med bommar. Särskilt inventering av nattflygande insekter kräver en hel del skrymmande utrustning. Merparten av faunan är därför fortfarande okänd.

Arbetet med att sammanställa listan väckte vårt intresse och gav oss impulsen att fortsätta projektet med fältstudier under 1993. Vi har som vanligt inte lyckats att leva upp till våra goda föresatser. På grund av områdets rika och leende natur har våra besök mer fått karaktären av mysiga fjärilspromenader snarare än seriöst inventeringsarbete. Ingen av oss måktade tex att systematiskt undersöka nattflygande fjärilar. Det enda försöket i den vägen är att jag, med hjälp av ljus- och betesfällor, har tagit några stickprov på nattfjärilsfaunan kring Grinduga under september och oktober. I övrigt har vi mest håvat flygande djur om dagen, endast vid ett tillfälle i skymningen. Dessutom har larverna av några särskilt intressanta fjärilsarter sökts systematiskt på sina respektive näringsväxter. Totalt har vi besökt området vid ca 20 tillfällen, från början av maj till mitten av oktober. Jag och Göran Sjöberg har varit mest flitiga men även Nils Ryrholm, Claes Eliasson, Jan Hallén och Jon Lennström har bidragit med intressanta observationer. Dessutom har Gästriklands Entomologiska förening haft två exkursioner till området. De mest besökta områdena har varit Grindugatrakten, Gustavsmurarna med omnejd och Sävasjöreservatet. Jag har av utrymmes skäl egenmäktigt beslutat att ej ta med fynden från Mårtsbo-Kubbo trakten i den här artikeln, annat än som fyndreferenser. Däremot tar jag med några intressanta fynd från angränsande delar av Uppland, tex *Zygaena filipendulae* (Allmän bastardsvärmare), och *Aricia nicias* (Donzels blåvinge) någon kilometer sydost om Gustavsmurarna. Även valet av arter som jag närmare presenterar är grundat på mitt personliga tyckande. I första hand kommenterar jag alla rödlistade arter och arter som har diskuterats som kandidater till rödlistan. Vidare tar jag upp nya landskapfynd för Gästrikland, även vissa ganska triviala arter. Dessutom dristar jag mig till att fritt kommentera fynd av personligt intresse.

Vädermässigt var 1993 ett extremt år. Insektssäsongen började med högsommarvärme under slutet av april och större delen av maj. Sommarmånaderna juni, juli och augusti var kallare än normalt. September månad var den kallaste som uppmätts under 1900-talet. Många av de intressantare fjärilsfynden, tex av *Hypoxystis pluviaria* (Spetsvingemätare) och *Melitaea diamina* (Kovetenätfjäril) är från den varma perioden i maj och från början på juni. De svalaste perioderna var varken vi entomologer eller fjärilarna särskilt aktiva. Därför har vi endast få eller inga fynd av flera lokalt frekventa högsommararter som tex *Pyrgus alveus* (Kattunvisslare, 2st), *Limenitis populi* (Aspfjäril, 3st) och *Parasemia plantaginis* (Liten igelkottsspinnare 0 st). En annan effekt av sommarens väder är att många djur har haft ovanliga eller i flera fall extremt långa flygtider. Våra fynddatum från i år är därför onormala och därför föga representativa jämfört med normala förhållanden.

Jag vill också nämna att jag ännu inte är färdig med att bestämma årets fynd av *microlepidoptera* (småfjärilar). Dessutom är jag osäker på artbestämningen av en hel del larver, som förhoppningsvis kommer att kläckas nästa år. Årets fjärilsskörd från Grinduga-Trösken området innehåller flera spektakulära frågetecken.

Systematik, nomenklatur och numrering av arterna följer senaste *Catalogus Lepidopterorum Sueciae* (Svensson et al 1987), svenska namn Svensson och Palmqvist 1990. Rapportörer skrivs med förkortningar enligt ZOO-TAX (Cederholm 1978), alternativt med namn om de saknar ZOO-TAX kod. Vid angivelse av datum ges dagar och år med arabiska siffror medan månader skrivs med romerska siffror.

För arter som är upptagna i den nyligen publicerade förteckningen över "Rödlistade evertebrater i Sverige" (Ehnström et al 1993) anges hotkategorier: 1 = Akut hotade, 2 = Sårbara, 3 = Sällsynta, 4 = Hänsynskrävande.

Observationer av mer intressanta arter.

131 *Nematopogon swammerdamella* (allmän antennmal) har i år för första gången påträffats i Gästrikland. Ett av fynden är från Grinduga i samband med Gästriklands Entomologiska Förenings exkursion den 31.V (KJCS). Jag har även funnit djuret i Mårtsbo och i "Kyrkskogen" norr om Oslättfors. Arten är ganska utbredd och är känd från alla till Gästrikland gränsande landskap.

173 *Lypusa maurella* (hedsäckspinnare) är en av fjärilsvärdens mer besvärliga doldisar. Typiska biotoper är ljungmarker och rismossar. Artens biologi är dåligt känd, men troligen lever larven på olika lavar (Svensson 1993). Den 31.V fann jag nära stranden av Sävasjön en kopula av *maurella*. Arten är sedan gammalt känd från Gästrikland, men jag har aldrig någonsin tidigare sett djuret!

491 *Glyphipterix haworthana* (tuvullhakmal) lever på myrar och högmossar. Nytt landskapsfynd, men arten är tidigare påträffad i alla till Gästrikland gränsande landskap, varför årets fynd från Åmot, Källsjön (KJCS, RYRS, 16.V) och Gustavsmurarna (KJCS, 23.V) inte var oväntade.

937 *Teleiodes epomidella* (skvattrammal). Även denna ganska stora helt grå mal är knuten till högmossar. Arten har troligen en ofullständig känd utbredning och är hittills endast påträffad i åtta svenska landskap, närmast söderut i Uppland, västerut Dalarna och norrut i Västerbotten. Jag (KJCS)

fann den 23. V en hona vid strövtåg på en liten mosse norr om Gustavsmurarna. Arten är ny för Gästrikland.

1098 *Lamellocossus terebra* (mindre träfjäril) Hotklass 4) är mycket svår att finna som imago. Den törstiga larvens härjningar i veden på, oftast gamla, aspar orsakar kraftig savning kring angreppen. En sofffärgad svamp som lever på savindränkta stammar färgar barken på angripna träd karakteristiskt svart, varför larvangrepp av arten är lätta att upptäcka. Angripna aspar har observerats på ett tiotal olika lokaler inom området under 1993, bla under Gästriklands Entomologiska Förenings exkursion den 31. V.

1219 *Phalonidia minimana* (kärrspireblomvecklare). Som framgår av de citerade småfjärilsnamnen, bygger Ingvar Svensson namngivning i huvudsak på värdväxter (Svensson 1990). Även denna "söta" lillavecklare med larv på *Pedicularis palustris* (Kärrspira) följer trenden. Arten är ny för Gästrikland och var ganska vanlig på Gustavsmurarna den 26. VI (KJCS). Den är känd från Skåne till Lule lappmark men fynd saknas ännu i många landskap.

1396 *Rhopobota stagnana* (väddhakvecklare) lever på torrmarker med *Succisa* och *Scabiosa*. Arten utbredning i Sverige är sydlig med de nordligaste kända fynden från Hälsingland och Dalarna. Årens fynd är de första från Gästrikland. Arten påträffades först vid järnvägen i Järvsta (9. V) men sedan även i Mårtsbo (22. V) och vid vägkanter i trakten kring Gustavsmurarna (31. V), totalt i fem exemplar (KJCS).

1743 *Crambus silvella* (skogsrasmott) hör hemma på mossar och fuktiga ängar. Den är sällsynt och mycket lokal, men förekommer ofta i stort antal på lämpliga biotoper. Larven lever på *Carex* (starr). Från Sverige finns det spridda äldre fynd upp till Lycksele lappmark, men från modern tid uppges att arten finns kvar "lokalt i Skåne" (Palm 1986). Vid ett besök på Gustavsmurarna den 18. VII fann jag till min stora förtjusning att *C. silvella* förekom allmänt på de mest blöta biotoperna. Djuren vilade på strån av olika gräs och var lätta att skrämman upp. Arten är ny för Gästrikland, och fyndet är särskilt glädjande med tanke på att den anses försvunnen från de flesta av sina lokaler.

1873 *Zygaena osterodensis* (smalsprötad bastardsvärmare) (Hotklass 2) hör till de mest värdefulla fjärilsarterna i området. Den är bunden till skogsängar med *Lathyrus pratensis* och *montanus* (gulvial och gökärt) och har här under en lång följd av år påträffats på flera lokaler i trakten. De tidigaste kända fynden i området är från början av femtiotalet (Östlund 1954). Arten anses vara utgången på flertalet av sina tidigare lokaler i Sverige och finns i övrigt numera endast i östra Småland. Under 1993 var *osterodensis* ovanligt talrik och påträffades på en rad olika platser. Totalt observerades flera hundra exemplar. De rikaste lokalerna var krafledningsgator och öppna marker kring Gustavsmurarna på bägge sidorna om gränsen mellan Gästrikland och Uppland. De första fynden är från den 30. VI (SJNS) och de sista från 18. VII (KJCS). Arten observerades ej den 27. VII (SJNS). Lokalen besöktes därefter inte förrän 28. VIII då både larver och puppor observerades (KJCS).

1875 *Zygaena viciae* (liten bastardsvärmare) (Hotklass 4). En klassisk ängsart, som är beroende av slätterängar och betade hagmarker. I likhet med de flesta andra ängsarter har den under senare år gått starkt tillbaka i stora delar av Sverige. Även *viciae* hade ett frekvensår 1993 och var ungefär lika vanlig som *osterodensis*. Dessa två arter flög tillsammans på de flesta av sina lokaler, men *viciae* har troligen en något längre flygtid. Göran observerade *viciae* men ej *osterodensis* den 27. VII (SJNS).

1876 *Zygaena filipendulae* (allmän bastardsvärmare) var t o m femtiotalet tämligen allmän i

Gästrikland (Östlund 1954). Den har på senare tid gått alltmer tillbaka, särskilt i norra Sverige, och är så vitt jag vet ej påträffad i Gästrikland under den sista tioårsperioden. Arten har klarat sig bättre söderut och står för närvarande inte på "rödlistan". Vi (KJCS, RYRS, ELHS) fann den 12. VII en population av *filipendulae* strax sydost om upplandsgränsen nära Gustavsmurarna.

1878 *Zygaena lonicerae* (bredbrämrad bastardsvärmare) (Hotklass 4). Har liknande biotopkrav som de föregående tre arterna, men är något mindre krävande. Den har också haft den största utbredningen och har påträffats upp till Ångermanland. *Z. lonicerae* var under 1993 kanske den minst talrika av bastardsvärmarna i området och observerades endast i ett tjugotal exemplar.

Flygtiden verkar dock vara något senare än de två föregående arterna och de första djuren sågs den 12. VII (KJCS, RYRS, ELHS), antalet djur ökade sedan till den 18. VII (KJCS) för att kulminera den 27. VII (SJNS). En möjlighet är att huvudflygningen inföll senare under augusti då ingen av oss besökte dessa lokaler.

1885 *Pyrgus alveus* (kattunvisslare) (Hotklass 4) observerades endast i två exemplar under 1993. Troligen mycket beroende på dåligt väder och att vi ej har haft någon större möjlighet på att söka efter arten. Observationerna gjordes bägge på en ny lokal, nära Gustavsmurarna (RYRS 12. VII, KJCS 18. VII). De två lokaler där *alveus* påträffades 1992 besöktes ej i år.

1891 *Thymelicus lineola* (liten tätelsmygare) påträffades först den 8. VIII (HALS) och sedan den 14. VIII (SJNS) i Grinduga. Dessa fynd var de första i Gästrikland och det första nya dagfjärilsfyndet för landskapet sedan 1964! Total fångades tre exemplar och ytterligare ett djur observerades på olika ängar runt byn. Arten verkar att ha brett ut sig norrut de senaste åren. 1992 togs den för första gången i Dalarna (Ludvika 21. VII, Palmqvist 1993). Larven lever på olika gräs tex *Arrhenatherum elatius* (knylhavre) och *Agrophyrum repens* (kvickrot) och spridning genom transport av skördat hö som innehåller övervintrande ägg förekommer. Studier har vidare visat att *lineola* har anpassat sig till att leva på moderna vägrenar, och även på så vis funnit nya möjligheter till spridning (Thomas och Lewington 1991).

1954 *Melitaea diamina* (kovetenätfjäril) (Hotklass 4). Arten lever på fuktig ängsmark och i anslutning till rikkärr. I litteraturen brukar *Melanpyrum*, *Plantago*, *Veronica* m fl anges som näringsväxter, vilket troligen är felaktigt. Enligt färska uppgifter (ELHS) skall den huvudsakliga näringsväxten vara *Valeriana officinalis* (vänderot). Arten observerades under 1993 endast på en enda lokal nordväst om Gustavsmurarna. Total sågs ett 20 tal djur från den 26. VI till den 18. VII (EHLS, KJCS, RYRS, SJNS, HALS, Jon Lennström).

1956 *Mellicta britomartis* (veronikanätfjäril) (Hotklass 2) har trots stora ansträngningar ej kunnat återfinnas. Senast kända fynd är från mitten av 1970-talet. Vi har inte gett upp hoppet utan kommer att söka vidare under 1994! Enligt uppgift (RYRS) finns den fortfarande kvar på sina lokaler i östra Småland, där den har observerats både under 1992 och 1993.

1959 *Euphydryas aurinia* (ärenprinsätfjäril) (Hotklass 2) var innan årets undersökningar senast påträffad i området under tidigt femtiotal (Östlund 1954). Detta var länge det sista kända fyndet av *aurinia* i Gästrikland. I samband med det nyväckta intresset för rödlistade dagfjärilar har det glädjande nog kommit en rapport om en ny lokal, Söderåsen i Torsåker (RPLS). Där har arten

påträffats under en följd av år. Tyvärr är lokalen numera planterad med gran, men senast kända fynd är från så sent som 1988. Arten lever på fuktig ängsmark, rika fuktiga hyggen och kanter av rikkärr. Trots namnet lever larven framför allt på *Succisa pratense* (ängsvädd) men även *Plantago Veronica* m fl har nämnts som näringsväxter. Vid strövtåg kring Gustavsmurarna den 30 .VI upptäckte Göran (SJNS) ett område vid gränsen Gästrikland-Uppland där *aurinia* flög i stort antal. Ett femtiotal djur observerades. En del av dem var något slitna, vilket indikerar att de redan hade flugit någon vecka. Då vi (KJCS, RYRS, ELHS) senare besökte lokalen, den 12.VII, observerades endast tre slitna djur. Vid undersökning av potentiella näringsväxter fann Claes Eliasson (ELHS) en äggsamling på *Succisa pratense* (Ängsvädd), som förekommer rikligt inom området.

I Sverige anses *aurinia* normalt ha en ettårig livscykel. Detta medför att ägg av vår population av *aurinia* kring Gustavsmurarna bör kläckas i juli, varefter larverna lever i koloni i en spånad på marken. Efter övervintringen splittras larvkollonin och larverna förpuppar sig, någon gång i maj-juni, efter att ha ätit sig feta. Larvkolonierna är på sensommaren relativt lätta att observera. Årets kalla och blöta sommarväder har varit klart ogynnsamt för arten. Från Västmanland rapporterar Claes Eliasson en onormalt stor dödlighet hos *aurinia*-larver. Vid mitt besök på gästrikelokalerna den 28.VIII observerade jag inga larvkolonier. Min undersökning var visserligen ganska ytlig, men jag är ändå klart oroad. Det vore för mig en katastrof om *aurinia* i Tröskentrakten har återuppstått från de döda bara för att åter försvinna!

2007 *Glaucopsyche alexis* (Klöverblåvinge) (Hotklass 4) är både spridd och talrik i området. Den varma våren 1993 var arten ovanligt frekvent. Den visade sig i stort sett på alla lämpliga lokaler, som jag besökte under dess flygtid. De första djuren var på vingarna redan i slutet av april och arten flög fortfarande vid Gästriklands Entomologiska Förenings exkursion i området den 31.V.

2016 *Aricia nicias* (Donzels blåvinge) (Hotklass 4) minskar för närvarande dramatiskt över hela sitt utbredningsområde i nedre Norrland. Artens status i Tröskentrakten har varit osäker det sista decenniet, själv har jag inte sett den i området sen 1974. I samband med våra *aurinia*-studier den 12.VII fann vi (KJCS, RYRS, ELHS) mängder med nykläckta *nicias* nära Gustavsmurarna. Arten flög fortfarande för fullt den 27.VII, då äggläggande honor observerades (SJNS). De sista slitna djuren flög fortfarande den 28.VIII (KJCS), troligen på grund av sommarens kyliga väder. Artens huvudsakliga näringsväxt *Geranium silvaticum* (midsommarblomster) förekom rikligt på lokalen. Troligen har *nicias* en någorlunda stabil population i området, även om vi bör försöka belägga fler lokaler för att kunna känna oss någorlunda trygga.

2320 *Hypoxystis pluviana* (spetsvingemätare) (Hotklass 4). Är mycket lokal, den lever bl a på *Filipendula ulmaria* (älggräs) och är sedan gammalt känd från trakten. Den sista tioårsperioden har endast enstaka spridda fynd rapporteras från Gästrikland. Någon stabil kärnlokal har ej varit känd. Trots det anses arten ha sina rikaste svenska lokaler här och i angränsande delar av Norduppland. *H. pluviana* flög den 23.V talrikt i de blötare partierna av Gustavsmurarna (KJCS). Mer enstaka djur visade sig spridda på lämpliga fuktiga lokaler i närheten. Kärnan av utbredningen var helt klart själva Gustavsmurarna, möjligen är detta den rikaste förekomsten av arten i landet.

2459 *Orygia recens* (gulfläckig fjädertofsspinnare). Arten lever på *Betula* och *Salix*. Typiska biotoper är kanter av småkärr och myrar i rika mosaiklandskap. Djuret har på senare år gått starkt tillbaka på många av sina lokaler i södra Sverige. Den är tidigare endast känd från Gästrikland i några få exemplar från "Gävletrakten och Hille 1943" (Östlund 1954). Vid ett besök i området kring Gustavsmyren den 28. VIII fann jag fem larver på *Betula pubescens* (glasbjörk) (KJCS).

2474 *Setina irrorella* (stor borstspinnare) (Hotklass 4) förekommer på både torr och fuktig mark, torrängar, hedar och skogsgläntor. Larven lever på lavar. Arten är endast känd i ett fåtal exemplar från Gästrikland. Ragnar Östlund rapporterade tre fynd från Hedsjön, Ockelbo 1948 (Östlund 1954). Dessutom finns ett fynd från Hyttön 1991 (KJCS). Under en "fjärilspromenad" den 12. VII efter kraftledningen öster om Gustavsmyren påträffades en flygande *irrorella* (RYRS). Detta var den 24 "hotarten" som påträffats i området och den enda nya för året. Det finns ytterligare ett fynd av *irrorella* från Gästrikland 1993 (Mårtsbo den 11. VIII, KJCS).

2577 *Nola karelica* (Karelsk trågspinnarfly) (Hotklass 4). Påträffades under sextioalet i stort antal på myrmark "söder om Grinduga". Arten är ytterst lokal och tycks vara mycket krävande, dess biologi är dock föga känd. I litteraturen finns ett antal olika förslag på näringsväxter som *Rubus*, *Vaccinium* och *Andromeda* (Skou 1991). Det föreligger endast ett fynd av *karelica* från 1993. Jag skrämde upp en hona ur ett litet kärr öster om Gustavsmurarna den 18. VII (KJCS). Eftersom djuret är känt för att röra sig mycket lite, men svärma en kort period i solnedgången, borde jag ha undersökt lokalen senare på dagen. Tyvärr blev det aldrig av, men jag är övertygad om att mitt fynd är en indikation på att en population av *karelica* finns kvar kring Gustavsmurarna.

Rapportörer: ELHS = Claes Eliasson, HALS = Jan Hallén, KJCS = Clas Källander, RPLS = Göran Rippler, RYRS = Nils Ryrholm, SJNS = Göran Sjöberg.

Litteratur:

- Cederholm L. 1978. Namnkoder - ett förslag till enhetliga personangivelser inom biologin.
-Ent. Tidskr. 99:135-141
- Ehnström B., Gärdenfors U. & Lindelöw Å 1993. Röddlistade evertebrater i Sverige 1993.
Databanken för hotade arter.
- Palm E. 1986. Nordeuropas Pyralider. Danmarks Dyreliv Bind 3. Köpenhamn (Fauna Bøger)
- Palmqvist, G. 1993. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 1992.
-Ent. Tidskr. 114(1-2):37-42
- Skou P. 1991. Nordens Uglar. Danmarks Dyreliv Bind 5. Stenstrup (Apollo Books)
- Svensson I., Elmquist H., Gustafsson B., Hellberg H., Imby L. & Palmqvist G. 1987. Catalogus Lepidopterorum Sueciae. Stockholm (Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen).
- Svensson I. & Palmqvist G. 1990. Förteckning över svenska fjärilsnamn. Stockholm (Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen).
- Svensson I. 1993. Fjärilskalender. Hellbergs förlag, Stockholm
- Thomas J. & Lewington R. 1991. The Butterflies of Britain & Ireland.
- Östlund R. 1954. Bidrag till kännedom om Gästriklands storfjärilsfauna.
-Ent. Tidskr. 75(2-4):208-220.

Föreningens verksamhet 1993

Föreningens vårmöte den 20 april gästades av Ingemar Frycklund från Uppsala som redogjorde för teknik vid studier av insekter. Föreningen diskuterade vidare det uppkomna hotet mot insektsfaunan med anledning av Banverkets spåralternativ UA4. Det beslutades att 1993 huvudsakligen skulle ägnas åt jobb för att förhindra att detta alternativ antas.

Föreningen har ordnat ett par officiella och inofficiella exkursioner till Tröskenområdet. Föreningen har även stått för en sk "Stadsvandring" i Gävle i Arbetarbladets och Gävle Kommuns regi. Denna "Nattfjärilsvandring" som trots kyligt väder var tämligen välbesökt förlades till "Villa Rettig" vid inre fjärden. Se bild.

Den lokala nattfjärilsfaunan undersöktes med hjälp av två UV-lampor och ett lysrör. Två elverk sörjde för eltillförseln. Området "Villa Rettig" är ett högtintressant "bortglömt" skogsområde som bl a hyst såväl Vitryggig hackspett som Kungsfiskare. En liten oas mellan Brynäs och Bomhus. Vi hoppas det skall dröja länge innan området skall detaljplaneras för något "ändamål".

ONSDAG 25 AUGUSTI kl 20.00

NATTFJÄRILSVANDRING.

Ciceron: Göran Sjöberg.

Oömna kläder. Ta gärna med kaffekorg.

Samling vid Läns museet varifrån buss avgår. OBS! tiden.

Biljetter à 35 kr kan köpas på läns museet. Resterande biljetter säljs i bussen.

◆ Under ledning av Göran Sjöberg får vi följa med till ett skogsområde ganska nära Gävle. Där kommer vi att få se vilka nattfjärilar som flyger denna tid på året. Förhoppningsvis kommer vi att kunna påträffa minst ett hundratal fjärilar varav många med mycket vackra färg- och mönsterkombinationer.

* Göran Sjöberg är ordförande i Gästriklands Entomologiska Förening och expert på jordens dagfjärilar. Han kan även en hel del om våra nattflygande fjärilar. En entomolog är en person som studerar insekter.

Arr: Gästriklands Entomologiska Förening, Gävle Turistbyrå, Kultur Gävle och Arbetarbladet.

Stadsvandringar Gävle Sommaren 1993

Kultur Gävle

AB Arbetarbladet

Radio Gävleborg

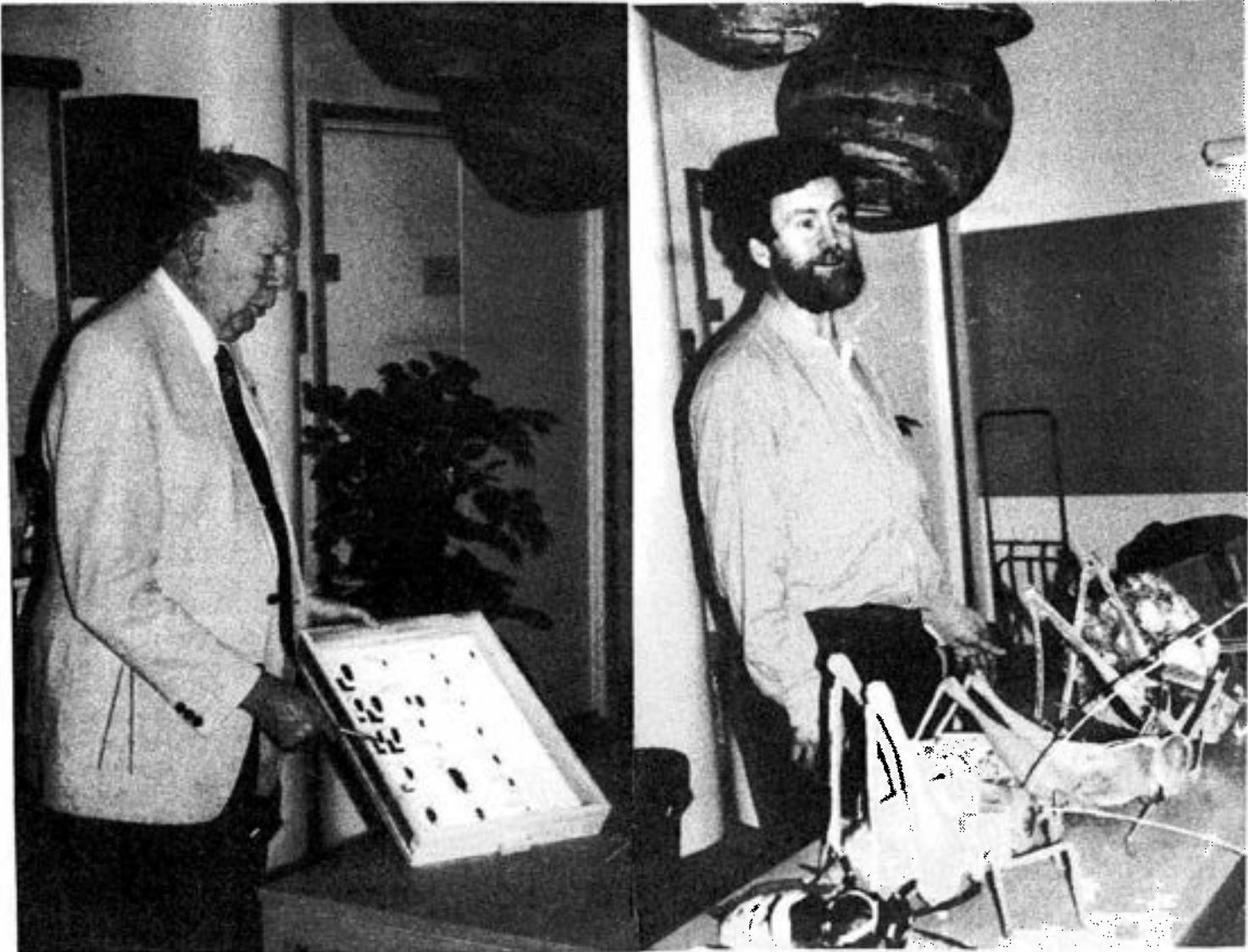
Föreningens ordförande hade även nöjet att ha Radio Gävleborg på besök på sin fjärilsäng den 16 juli 1993. I strålände väder bjöds radiolyssnarna på intryck från sommarängen hela förmiddagen. En hel del arter sågs men den soldyrkande reportern hade nog lite svårt att hinna se de små sköna fjärilarna bland ängens blommor. Den patrullernade Vitfläckiga guldvingen var väl den som syntes mest tillsammans med Luktgräsfjärilar, och Pärlgräsfjärilar.

Höstmöte

Föreningens höstmöte den 30 nov, där bl a föreningens Guldvingepris utdelade till Vattenfall, besöktes av närmare 40 medlemmar. Vid mötet presenterade Ulf Nylander en mängd intressanta skalbaggar från bl a Kreta, Turkiet och Nya Guinea. Flera arter var helt nybeskrivna djur, någon beskrivning t o m ännu inte publicerad. Ulfs egna nybeskrivna djur från Nya Guinea och Turkiet: *Calodema mariettae* Nylander och *Entomogonus nylanderi* Ferrer röntte naturligtvis särskilt intresse.

Urban Wahlstedt från Stockholm tog sedan över "föreställningen" och vi lyckliga åhörare bjöds på en show vi sent skall glömma. Det var härligt att se sina värderade vänner sitta dubbelvikta av skratt när Urban redogjorde för exempelvis parningsspelet hos vår vanliga Fältgräshoppa *Chorthippus brunneus*. Urban visade också med sina modeller på ett utomordentligt pedagogiskt och initierat sätt hur getingarna bygger sina bon och hur man "med lätthet" skiljer giftgaddförsedda honor från ofarliga hanar på antennernas längd! Frågan är nu bara, vem var det som hade de längsta antennerna? Nåja, det lär man nog komma underfund med när det blir dags att imponera på sina vänner då man skall ta en geting över ryggen. Tack Urban för en trevlig kväll!

Göran

Ulf med sina nybeskrivna baggar

Urban med sina fältgräshoppor

Föreningens tidskrift har rönt ett gott gensvar under 1993 och uppmärksammats i båda dagstidningarna i Gävle. Vi har också fått förfrågningar från andra entomologiska föreningar. Vi har därvid inlett ett utbyte av tidskrifter med några föreningar.

Arbetsbladet Tisdag 20 april 1993

Insectifera lär oss om småkrav...

Gefle Dagblad tisdag 20 april 1993

Nu ska alla insektsintresserade i Gästrikland med omnejd få en möjlighet att förkovra sig än mer. Insectifera heter en nystartad tidskrift som ges ut av Gästriklands Entomologiska förening.

Föreningsdrygt ett insektsintresserad om insekter, sig mer om vad led i detta har i ten Insectifera betyder barare a numret gavs ut fe dan, och minst två, ar det tankt att den som bärare av kunsk ande skara naturi människor.

- Vi har i dag ett 40-tal medlemmar i Gästriklands Entomologiska förening, och vi hoppas på fler medlemmar. Där finns allt ifrån intresserade amatörer till erkända entomologer. Göran Sjöberg har varit intresserad av insekter i 30-tal år.

Fördomar

Trots att de flesta i föreningen är intresserade av fjärilar springer inte entomologer omkring i skogen med basker på huvudet och en stor häv i handen. De fördomar som ofta fanns mot "fjärilssamlare" för ett 50-tal år sedan finns inte i dag. Nuförtiden är det studier av litteratur och stillsammare excursioner som gäller. Föreningen var ute för en sommarens på en gemensam excursion och skall ut denna sommaren också. Det är ju trots allt i naturen insekterna finns.

Vad som kan vara en drivkraft till att syssla med insektsforskning är att det ständigt påträffas nya arter. Helt nya arter upptäckts lite då och då, och förra året fann man 20 arter som är nya för Gästrikland.

Uppkallad efter sig

Har man tur att finna en helt ny art kan man också få den uppkallad efter sig själv. Bara en sån sak. I Entomologiska föreningen är man övertygad om att intresset för insekter finns hos allmänheten.

Insectifera - intressant tidskrift i Gästrikland

Den nybildade sammanslutningen Gästriklands entomologiska förening har på sitt första nummer ett intressant program att ge ut ett medlemsblad. Det första numret är ett intressant album som man gott namnet "Insectifera". Man ska bland annat verka för att intressera ungdomar för våra insekter.

Sådesärlornas ankamstider när de till våren kan kanske förväna när de till sommaren så snabbt besätter hela landet. Att de kan vara nästan samtidigt både i norr och söder beror på olika flyttvägar.

Blåsippans har flera vetenskapliga namn, ibland ska de tillhöra anemonerna ibland icke. Dagens namn är Hepatica nobilis.

Naturrutan SVEN LÖHMAN

Sedan våren 1992 finns nu en entomologisk förening i Gästrikland. Vårt landskap har haft flera stora entomologer, och den som nu drar till sig det största intresset är föreningens ordförande, Göran Sjöberg. Runt honom finns en liten grupp entomologer som nu har ett mycket trevligt arbete framför sig. Att bredda föreningen och att ge ut en skrift minst ett par gånger per år. Man beslöt nämligen i samband med bildandet att en skrift, ett medlemsblad, skulle ges ut med åminnelse till Sjöberg och de som har fått namnet "Insectifera". Låt er inte luras av att det står "insectifera" alldeles i början. Det är tryckfelsniss som varit framme, alla drabbas vi av detta fenomen någon gång.

Bärare av insekter

Namnet är väifunnet eftersom det betyder "bärare av insekter". Skriften består av 36 sidor i A4-format och den innehåller flera mycket intressanta artiklar. Göran Sjöberg presenterar dagfjärilar i Gästrikland, lands ängs- och hagmarker. Han skriver ett i Sverige land har 75 arter påträffats och 60 av dessa kan man utan alltför stor tur påträffa varje år. Det finns all anledning att vi tittar närmare på vad som flyger omkring i våra hagmarker. När såg ni till exempel ett påfågelösa senast? Det var med all sa-

press och det har blivit en namnlista över entomologer så långt tillbaka som på 1920-talet med namn som Friihof Nordström, Bo Tyeder, Ragnar Östlund och C Gannitz för att nu nämna några av de allra äldsta. Personligen blev jag mest glad åt att läsa om det första fyndet av hussyrss i Gästrikland. Ulf Nyländer berättar om hur hussyrssan blev arbetsäm. Var i viss mån inblandad i bestämningen genom att jag blev uppriktad av gråshoppar ute i Osterfärnebo. Frågan är då om det inte var sursor, men jag kände på Vesserligen verkade det otroligt, men jag kände på mig att det var sursor. Rekommenderade att ett exemplar skulle skickas till Ulf Nyländer i Valbo och han kunde genast se att det var en hussyrss. Det allra första fyndet i Gästrikland. Hussyrssan finns i dag stort hopp mellan Gävle och Svanör. Hur har nu sursorna kommit hit upp till Gästrikland? Formodligen är det mineralhalt som isolerade en ny varmegäns som man köpt från Sydsvenske. Den finns väl ingen annan förklaring. Den har ju dock kommit till oss på kalla utbredningen som en spontan eld. Ska man då kalla utbredningen som en spontan eld eller icke? Ja, det är frågan. Alla som är intresserade av medveten hjälp av människan. Förhoppningsvis håller kommande nummer om några goda klass som det första. Alla som är intresserade av insekter uppmannas därför (a kontakt med föreningen. Vår insektsfauna är i många fall förtärlig ökad och det finns tillfällen till många nya upptäckter. Föreningens adress är Box 11056, 800 11 Gävle.

Punktliga sådesärlor

Vår rapporterna om sådesärlornas ankamst under våren kan ibland verka en aning underliga. Hur kan en ärla komma till södra Sverige men även påträffas i Gävletrakten? Kan verkligen ärlorna flyga så här fort? Det här har ekologen Hans-Georg Wallentinus tagit upp i den alltid så läsvärda skriften "Forskning och framsteg". Han som fältbiolog och deltagare i de fenologundersökningar som gjordes in på 1960-talet. Under ett normalt år kommer de första sådesärlorna i Skåne och Västskånen under tredje veckan i mars. Nästan lika tidigt kommer även de första ärlorna till Östra Svealand. Hur kan den nu flyga så här fort upp genom landet? Förklaringen ligger i menar Wallentinus, att sådesärlorna är uppdelade i olika flyttgrupper. En grupp kommer från sydöst och en annan från sydöst. De sydostligaste sådesärlorna söker sig till Sverige via norra Östersjön. Antagligen flyger de över Åland eller Sverige via norra Östersjön. Antagligen flyger de över Åland eller Sverige via norra Östersjön. Antagligen flyger de över Åland eller Sverige via norra Östersjön. Antagligen flyger de över Åland eller Sverige via norra Östersjön. Om vadret det att sådesärlan anländer först till ost-

Tidskriftens emblem visar ett flugblomster som bär en hanne av en grävstekel på sin blomåpp.

En vecka in i april har sådesärlorna normalt kommit till Sundsvall men i inlandet har de bara nått larna. Två veckor senare finns de i Haparandaträcken. Sträckan längs Östersjön är också snabbare än inlandsträcken. En vecka in i april har sådesärlorna normalt kommit till Sundsvall men i inlandet har de bara nått larna. Två veckor senare finns de i Haparandaträcken. Sträckan längs Östersjön är också snabbare än inlandsträcken. En vecka in i april har sådesärlorna normalt kommit till Sundsvall men i inlandet har de bara nått larna. Två veckor senare finns de i Haparandaträcken. Sträckan längs Östersjön är också snabbare än inlandsträcken.

Kärt barn me...

Blåsippans vetenskapliga namn är Hepatica nobilis. Så småningom hade alltför stora namnet Anemone. Man övertogs av det tag för glömma helt blåsippans nobilis. Anemone. Kan vi r. Nej, såv. Ame. nings. ane. Kar. ne. at.

Till föreningen har inkommit otaliga synpunkter, samtal och brev om den alternativa bansträckningen söder om Trösken, UA4. Eftersom detta nummer av Insectifera till stor del präglats av bansträckningen i Grinduga-Tröskenområde tillåter vi oss att ta med ett brev angående en alternativ E4-sträckning av det nu aktuella snabbtåget.

" E4-alternativet

Undertecknad undrar varför man inte utrett alternativet att dra snabbtåget den kortaste och raka vägen efter nya E4 mellan Mehedeby och Gävle om man nu alls skall investera i ett verkligt snabbtåg som kan konkurrera med flyget.

Man måste ställa sig frågan varför man "låst sig" vid punkterna Bomansberget och Dalälvsbron och därmed omöjliggjort en naturlig sträckning längs E4. De som har att fatta beslut om detta borde ta sig ett titt på Frankrike som ju har en mängd snabbtåg. Dessa går nästan alltid längs motorvägarna, bl a av säkerhetsskäl och naturligtvis för att det därigenom blir den kortaste sträckan.

Jag ser det också som oerhört tragiskt om detta unika naturområde måste offras för ett alternativ som inte leder till att tågtrafiken försvinner från bostadsområdena i Skutskär, Fleräng och Furuvik och inte leder till att vi får ett snabbspår som är så kort och rakt som möjligt vilket ju måste vara fördelaktigt då tågen med tiden kommer att köras allt fortare.

E4-alternativet, enligt vidstående bild, medför en förkortning av järnvägssträckan Mehedeby - Gävle med c:a 6 km. Inga naturvärden skulle skadas med detta alternativ. Ett E4 alternativ skulle heller inte förorsaka några skador och husrivningar i Skutskär, Fleräng, Furuvik och Järvsta, inte kräva några dyra spektakulära broar och viadukter vid Furuviksparken, inte förorsaka några störningar i den idylliska och skyddsvärda byn Grinduga och inte förstöra Gästriklands mest unika naturområde. På köpet skulle man få en 30 km lång rak järnvägssträcka där tåget kunde köras betydligt fortare än i de kurviga alternativen UA1, UA2 och UA4. Tidsvinsten med detta E4-alternativ jämfört med de övriga alternativen borde bli minst 4 minuter, troligen mer, d v s betydligt mer än dubbla tidsvinsten jämfört med de övriga alternativen. Jag vägrar tro att kostnaden per vunnen minut skulle bli högre med detta alternativ.

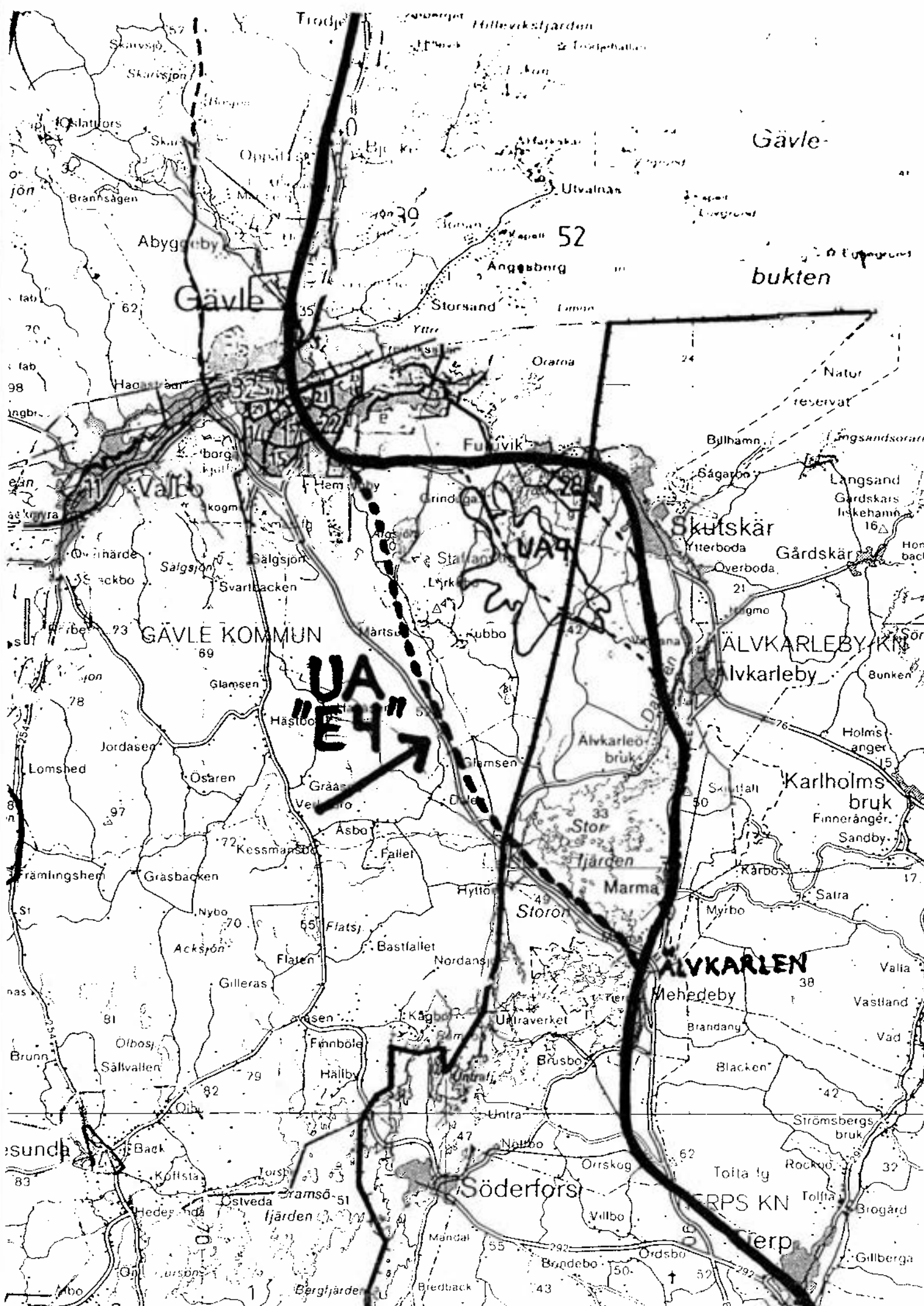
Några frågor

Vilken söderifrån kommande bilist, under tågbron vid Hotell Älvkarlen, skulle i dag komma på tanken att ta vägen över Skutskär när man kan ta den raka E4:an direkt till Gävle ?

Varför gäller inte denna självklarhet tågtrafiken?
Varför har Banverket inte utrett detta E4-alternativ?

Detta E4-alternativ medger också att en trolig framtida flyttning av Järnvägsstationen från dess nuvarande inklämda och otidsenliga läge väsentligt skulle underlättas om man nu inte ytterligare bygger fast sig på den nuvarande platsen. Troligtvis kommer snabbtåget från Stockholm till Norrland i framtiden att gå längs hela den nuvarande E4:an i Gästrikland med en Gävlestation i Kungsbäck eller Hagaström. Om man absolut vill ha in snabbtåget i Gävle Centrum bör man mycket lätt kunna göra en elegant anslutning väster om Järvsta i nuvarande spårs raka förlängning söderut från Gävle Centralstation. "

Krister Fridh

Gävle

GÄVLE KOMMUN

UA
"E4"

Gävle

bukten

Skutskär

ÄLVKARLEBY KN

Älvkarleby

ÄLVKARLEN

Söderfors

ERPS KN

Om hur man lämpligen begränsar sitt forskningsområde.

April. Solen skiner, men grundkylan får hjälp av den bitande vinden och jag har motvilligt tagit mig ur den varma goa bussen ut i världen - Jaktplatsen.

Den Store Jägaren har redan Håv i hand och Burk i ficka och syns nu avteckna sig en kort stund mot ridån av de mest illvilliga Taggbuskarna, innan han försvinner för att leta efter "Hopa Slån På Ditt Huvud- tråskflyt", som eventuellt kan tänkas finnas som larv, men aldrig setts i Skandinavien. Den har sin hemort på Pustan, men som vindarna har tett sig under de senaste åren och med den (relativa) värme vi haft kan den tänkas... Lite problematiskt är det att få syn på den. Men om man gräver upp runt rötterna på Sticktisteln som nu är ett slem vid foten av Värsta Taggbusken och krafsar idogt så...

Lyckligtvis är vittringen så stark att han glömmet mig.

När man väl vant sig, är det en inte alltför katastrofal dag. Små Pippi i olika färger och former trotsar snålblåsten, kvittrar och stökar i buskagen. Smått grönt Liv sticker ju fakiskt upp här och där ur marken och berättar glatt att Våren har kommit, den är tidig och det är min plikt att sluta med det gamla invanda vinterhuttrandet nu. Det är dags att börja Njuta.

Då släntrar man sakta efter stranden tills andningen och vågorna är i takt. Tankarna stillnar och rinner som ett snigelspår ut i sanden. Man kan stanna och förstrött peta i det ibland, annars kan det få ligga där. Ett spår av tankar utan riktning som blänker bland alla andra Blänk och fyller det vidöppna ögat.

När stillheten har blivit summan av vågornas, vindens och fåglarnas rörelse, tystnaden är allt skvalp, sus och kvitter sammantaget och vilan ligger trygg i den egna kroppens rörelse... då börjar mina ben styra mot Gläntan. De hittar den alltid. Överallt, i kanten av varje Jaktplats har den funnits, den lilla plats där solens värme komprimerats. Där vinden vilar och alla ljud har fått en gyllene sordin. Ljuset är varmare där, skiner av välvilja liksom. Många av timmarna vid sidan av min Jägare har förflutit där.

Plötsligt lossnar en flik av himlen. Skimrande blått fladder kommer ner, tar ett varv runt mig, gör en fulländad loop och slår sig så ner på varmstenen vid min fot. Blåvingen. Den skira och fjära, så bräcklig och ändå som ett starkt glädjerop. Ibland försvinner den och blir ett med den solmättade luften, ibland lyser den så intensivt som en barndomsdröm.

Det var i Gläntan jag mötte den. Och fortsätter att möta den. Vi söker oss bägge dit. Till myrgläntan, skogsgläntan, hedgläntan, kalhyggesgläntan eller gläntan vid den stora industriavfallsplatsen där Udda växten möjliggör förekomsten av Nattliga Skuggkryparen, vinglös, larven äter sig in i mörken på Skärande Vassen strax ovan jord, enda fyndplats (hitills) i södra Baltikum men....

Numera har jag Håv. I en låda bakom glas sitter utvalda flikar av himlar ovan somrarnas Gläntor. I den här årstiden är de en källa till glädje och skön begrundan.

Rås.

Ps.

I sen oktober med frostgrader, då jag lojalt följer Jägaren ner i blöta sänkor och med stela fingrar ruskar alla skogens Gullrisplantor efter Osynliga Larven... , då tänker jag med värme på min Blåvinge som gonar sig i en myrstack i väntan på våren och våran glänta.

SPECIALARBETE OM NÄSSELFJÄRILEN

Till föreningen har inkommit ett specialarbete från Erika Bergström i Bjuråker om hennes arbete med Näselfjärilen sommaren 1992. Erikas specialarbete omfattar 28 sidor varför vi i tidskriften valt att ta med Innehållsförteckningen, Inledningen, 2 sidor observationsanteckningar och sammanfattningen. För den som önskar hela Erikas arbete kan kontakt tas med föreningen eller med Erika Bergström själv.

Adress: Skolvägen 19, 820 62 Bjuråker

Föreningen tackar Erika för hennes arbete och hoppas på fler specialarbeten om insekter från skolelever. Tack Erika!

När stillheten har blivit summan av vågornas, vindens och fåglarnas rörelse, tystnaden är allt skvalp, sus och kvitter sammantaget och vilan ligger trygg i den egna kroppens rörelse... då börjar mina ben styra mot Gläntan. De hittar den alltid. Överallt, i kanten av varje Jaktplats har den funnits, den lilla plats där solens värme komprimerats. Där vinden vilar och alla ljud har fått en gyllene sordin. Ljuset är varmare där, skiner av välvilja liksom. Många av timmarna vid sidan av min Jägare har förflutit där.

Plötsligt lossnar en flik av himlen. Skimrande blått fladder kommer ner, tar ett varv runt mig, gör en fulländad loop och slår sig så ner på varmstenen vid min fot. Blåvingen. Den skira och fjära, så bräcklig och ändå som ett starkt glädjrop. Ibland försvinner den och blir ett med den solmättade luften, ibland lyser den så intensivt som en barndomsdröm.

Det var i Gläntan jag mötte den. Och fortsätter att möta den. Vi söker oss bägge dit. Till myrgläntan, skogsgläntan, hedgläntan, kalhyggesgläntan eller gläntan vid den stora industriavfallsplatsen där Udda växten möjliggör förekomsten av Nattliga Skuggkryparen, vinglös, larven äter sig in i mårgen på Skärande Vassen strax ovan jord, enda fyndplats (hitills) i södra Baltikum men....

Numera har jag Håv. I en låda bakom glas sitter utvalda flikar av himlar ovan somrarnas Gläntor. I den här årstiden är de en källa till glädje och skön begrundan.

Rås.

Ps.

I sen oktober med frostgrader, då jag lojalt följer Jägaren ner i blöta sänkor och med stela fingrar ruskar alla skogens Gullrisplantor efter Osynliga Larven... , då tänker jag med värme på min Blåvinge som gonar sig i en myrstack i väntan på våren och våran glänta.

SPECIALARBETE OM NÄSSELFJÄRILEN

Till föreningen har inkommit ett specialarbete från Erika Bergström i Bjuråker om hennes arbete med Näselfjärilen sommaren 1992. Erikas specialarbete omfattar 28 sidor varför vi i tidskriften valt att ta med Innehållsförteckningen, Inledningen, 2 sidor observationsanteckningar och sammanfattningen. För den som önskar hela Erikas arbete kan kontakt tas med föreningen eller med Erika Bergström själv.

Adress: Skolvägen 19, 820 62 Bjuråker

Föreningen tackar Erika för hennes arbete och hoppas på fler specialarbeten om insekter från skolelever. Tack Erika!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>Inledning</u>	sid. 2
<u>Min dagbok</u>	3 - 7
<u>Ägget</u>	8 - 10
Utseende Mikropylen Äggläggningen Äggantalet Urvalet	
<u>Larven</u>	11 - 13
Larvsort Mimikry Uppbyggnad Liv och leverne Hudömsningen	
<u>Puppan</u>	14 - 17
Beteendet Förpuppningen - fritt eller dolt ? Själva förpuppningen Puppan Inne i puppan Pupptiden	
<u>Kläckningen</u>	18 - 19
Kläckningen - när ? Själva kläckningen Mekonium - puppurin	
<u>"Blodregnet"</u>	20
<u>Fjärilen</u>	21 - 24
Försvar och varningssignaler Fjärilens sinnesorgan	
<u>Frieri och fortplantning</u>	25 - 26
Betydande faktorer Nässelfjärilens parningsspel	
<u>Sammanfattning</u>	27
<u>Källförteckning</u>	28

INLEDNING

Tyvärr minns jag ej min första fjäril, den första jag träffade på. Vad jag däremot kommer ihåg sedan jag var liten är hur jag ofta iakttog och beundrade dessa varelser, sprang och försökte fånga dem, för att sedan låta dem flyga sin kos.

Inte någon gång kan jag erinra mig om att jag känt något obehag gentemot fjärilen, så som jag ibland känner inför t.ex. spindlar, flygmyror och vissa andra små kryp och som jag för det mesta känner mot getingar och trollsländor.

Fjärilen är vacker, den sprider glädje. Fast malen uppskattar jag inte så värst, framför allt inte den sorten med stor luften kropp. Huha!

Hur fungerar fjärilen?
Hur lever den och vad händer egentligen med den under dess utveckling från ägg till färdig fjäril?
Det är saker som jag ibland funderar över, även när det gäller andra små insekter och djur.

Fjärilarnas livscykel - från ägg, via larv och puppa, till färdig fjäril - sker på ungefär samma sätt för alla. Det kanske skiljer sig i hur den ser ut i varje stadium, beroende på art, familj och släkte, plus vad den äter förstås. Hur lång tid hela proceduren tar varierar också. Annars går det för de flesta till på liknande sätt.

I det här arbetet kommer jag att fördjupa mig lite om fjärilen - om dess liv. För att jag riktigt skulle kunna sätta mig in i dess utveckling och att jag genom egen erfarenhet skulle förstå, födde jag, sommaren till trean (-92) upp 12'nässelfjärilslarver. Det hela tog ungefär tre veckor. Jag förde dagbok från början till slut. Det var hela tiden mycket spännande.

Nu när jag berättar om fjärilen kommer jag att beskriva endel genom bland annat nässel-fjärilen och jag kommer även att jämföra med min sommarundersökning. Jag hoppas att de som läser det här inser hur fascinerande livet är, inte minst fjärilens.

Mitt syfte är att få ett svar på frågorna ovan, att följa livets utveckling, nu när jag en gång har chansen.

borde nog ständigt äta för att kunna skaffa sig ett tillräckligt reservlager inför det kommande puppstadiet.

Efter det att jag pillat lite på dem, plockat bort gamla blad och flyttat över larverna till nya, hela tiden under en värmande lampa, började de röra på sig och äta.

24 Juni. Läger endast in lite nya blad så att de kan äta (kvällen om de vill ha. ca 18.30)

- (23.45) Plockat bort lite blad men ej rört larverna. En har krypitt upp till taket och hängt fast sig upp och ner, en annan ligger upp och ner i taket. De andra finns lite överallt på bladen. Larven med defekt på ryggen, numera kallad "Defekter", har klättrat upp på en nässelstam. Nu sedan lampan lyst ett tag börjar några röra på sig, även "Defekten".

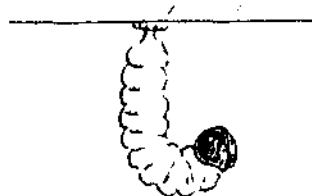
25 Juni. (12.00) Nu har flera klättrat upp till tak-locket och hängt fast sig där, upp och ner. Jag rör ingenting, bara iakttar. Vill ej störa. Sammanlagt är de fem stycken.

- (14.30) Obs!!! En av larverna har börjat förpuppa sig! Halva puppan är framme. Huden vid nacken har spruckit upp och fööskjutits bakåt, hela tiden kan jag se hur den sakta pressas från larven mer och mer. Det hela går väldigt långsamt. Larven vickar fram och tillbaka ibland, huden åker lättare bakåt då.

Nu är klockan 14.45 och larven har nu blivit en hel puppa, endast en liten del längst bak är kvar.

En sjätte larv har krypitt upp under den här tiden och två andra är synliga bland bladen. En av dessa kryper nu upp mot taket. När den kommer upp till den hörnet stannar den och, skulle jag tro, bildar ett slags väv vid bakändan som de andra har gjort. Det är den väven som håller fast larven har jag sett.

Alla larver, utom den som kröp upp sist, hänger nu med kroppen böjd.

- (22.30) Har varit borta till och med nu. Ännu en larv har förpuppat sig.
- (22.40) En larv gungar och rör sig (väldigt lite). Ser ut som om huden nedanför huvudet håller på att spricka, larven är också lite tjockare där.

- (22.45) Huden spricker. Först vid nackryggen, och släpper sedan upp mot kroppen. En blöt (→ mörk) puppa kommer fram med en larvs utseende ungefär, i skinnet alltså. Plötsligt börjar puppan röra sig, surra runt runt helt tydligt och plopp så ramlar det spräckta skinnet ner på burkens botten. Puppen är nu ljusgrön. Längs ryggen sitter taggar. På ett ögonblick (cirka 1 - 1,5) är det hela över.
- (22.00) Två andra larver rör sig på golvet. En av dem är "Defekten". De äter i mitten av burken. Det skall finnas tre stycken till någonstans.
- (23.10) Nu har jag upptäckt en till. Fattas alltså två. Konstigt?!
- (23.15) Jag tror det är dags för en fjärde larvs förpuppning nu. Den rör och gungar lite på sig där den hänger i taket. Men det händer inget så jag går och lägger mig.

26 Juni.

- (10.30) Under natten har två stycken larver förpuppat sig, finns därmednu sammanlagt fem stycken. En hänger fortfarande som larv i taket. Den andra (sjunde) har krypbit bort. Den spann alltså ingen väv som jag trodde.
- (11.15) Jag går nu och hämtar färska blad.
- (11.30) Plockar bort allt gammalt och upptäcker endast tre varav en av dem är den svarta med gula markeringar efter sidorna. Alltså är nu tre borta var de nu kan vara. De tre larverna bland bladen är pigga och äter nu av de nya bladen. Jag lämnar dem i fred. Ps. När jag städade plockade jag bort skalerna efter de larver som blivit puppor och knäppte kort. På det var huvudet kvar och ett sammanpressat skinn. (Det måste ha varit då som en larv, den sjunde, smet.)DS.
- (13.05) Allt är likadant. Ingen ny puppa av den som är kvar som hängande larv. Den vickar och rör sig lite fram och tillbaka, kanske förbereder den sig. Munnen på den rör sig lite.
- (14.45) Nu har det bildats en puppa av den hängande larven. Den är ännu ljusgrön.
- (00.30) Det är nu natt och det första jag upptäckte när jag kom in i mitt rum var en krypande larv på golvet, den där sjunde tror jag. Sen när jag för säkerhetsskull tittade efter om någon mer larv fanns i rummet upptäckte jag ett sådant där skal, så kallat larvskelett som ramlar av vid förpuppningen. Det låg vid mitt skrivbord på högra sidan, på golvet. "Konstigt" tänkte jag. Hur hade det kommit dit? Men så när jag tittade under mitt skrivbord, rakt ovanför där skalet hade legat, så hänger det en puppa under skrivbordskanten. Otroligt!! Den verkar ha hängt där ett tag. Kanske den sista också finns här i rummet i så fall. I alla fall så är den här puppan lite olik de andra. Formen är precis lika men färgen är annorlunda. Den är glansig, lite guldfärgslikt. De andra är sedan de torkat brun matta, endel lite brunsvarta. Samma sorts larver är det i alla fall, det är jag säker på.

SAMMANFATTNING

Det visade sig som sagt att mina mindre larver inte klarade av att leva i min bur, de var för små. Det medförde att jag endast fick följa de större larvernans utveckling.

Larverna var mellan 35 - 40 mm långa (som de normalt också är) och de var lite ludna över hela kroppen, brunsvarta med gulaktiga rygg- och sidolinjer, hade korta gula tornar med svarta spetsar och grenar. De gjorde som alla andra näselfjärilslarver - åt nässlor, även amiralen.

Eftersom uppfödningen skedde från fullvuxen larv och inte från äggstadiet eller från liten larv fick jag inte vara med om något hudbyte. Mina larver endast åt och efter några dagar kröp de (som dagboken berättar) upp i taket och hängde sig upp och ner.

Om nu larverna, om de fått vara kvar på sin nässelbuske, skulle ha genomgått någon mer förändring är ej troligt. Däremot kan temperaturförhållandena, som larverna är mycket känsliga för ha inverkat.

I och med att mina larver var inomhus och att det då var varmare än ute, ingen blåst eller något annat som eventuellt kunde ha stört dem, gjorde de iordning sig för puppstadiet snabbare (några puppor på nässelbusken fanns det ännu inga när jag plockade mina larver).

När mina larver förpuppats sig dröjde det drygt en vecka innan de kläcktes. Troligen så har även här klimatförhållandena påverkat och gjort så att utvecklingen gått snabbare än normalt.

Fjärilarna som kom ut ur pupporna verkade hur pigga som helst och de var väldigt vackra.

En sak som jag här skrivit om är puppornas förmåga att anta samma färg som omgivningen. I min uppfödning fick jag erfara att det stämde.

Pupporna i burken fick efter ett tag ungefär samma färg som burkens lock, en slags brunfärg och puppan under skrivbordet antog en slags guldskimrande färg så som puppor kan göra för att synas mindre bland de solbelysta bladen och min puppa hängde ju under skrivbordet som var vitt.

Jag knäppte kort under hela utvecklingen så att jag skulle kunna använda dem i det här arbetet, visa de olika stadierna. Det bästa var att jag precis kom till burken just som en av larverna skulle till att förpuppas. Ivrigt knäppte jag många kort under själva förpuppningen men senare visade det sig att filmrullen var förstörd, sorgligt nog. Det blev alltså inga kort.

Jag hoppas att fler än jag kommer att göra en liknande undersökning som jag gjorde.

Att livet kan vara så otroligt uttänkt inser man nog först när man följt dess livscykel.

Jag följde näselfjärilens, mitt eget skulle ha tagit för lång tid.

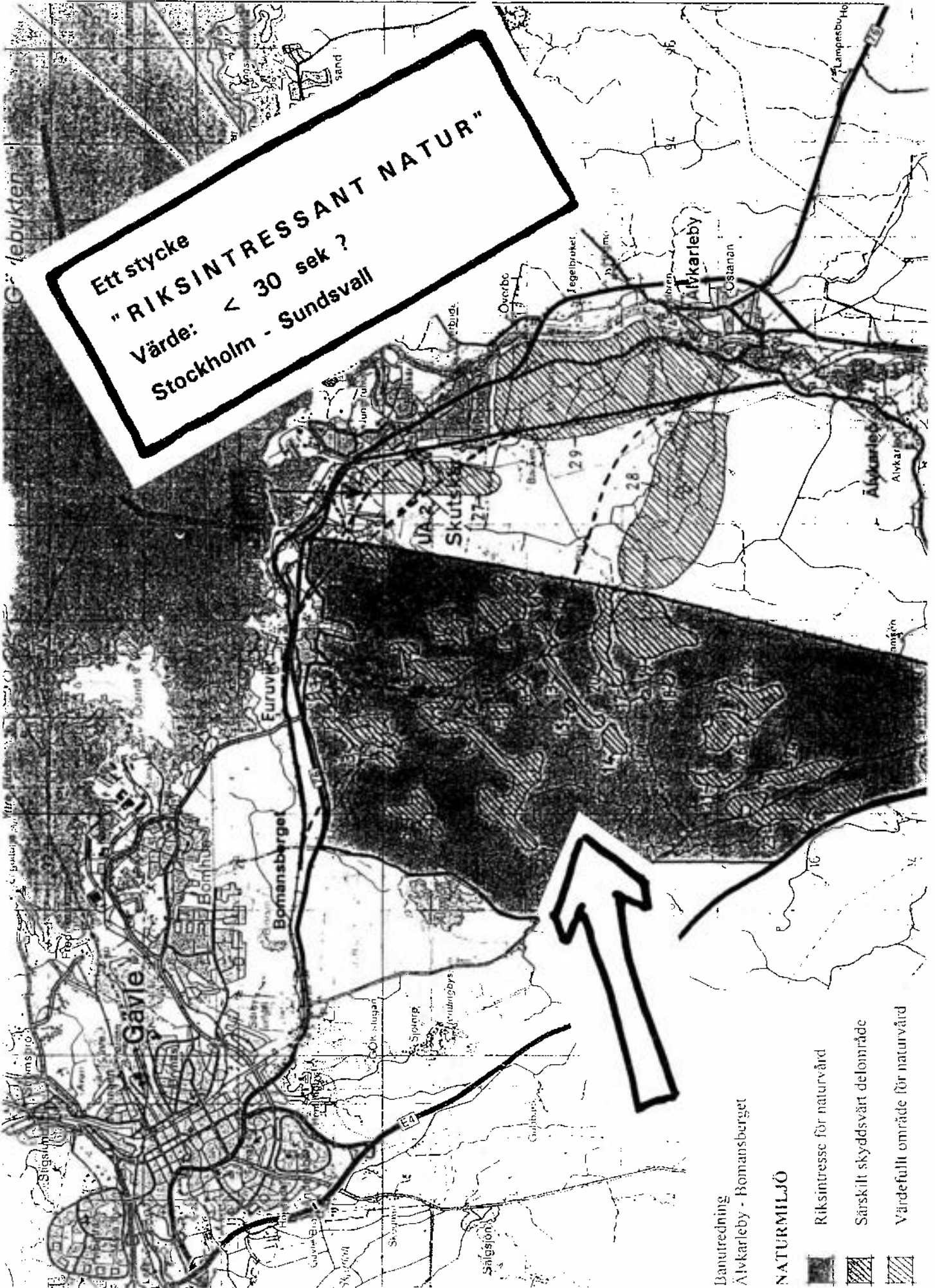
Tänk att, som fjärilen, genomgå en så komplicerad utveckling. Vad omständigt det måste vara, tycker man, att innan de når fram till slutstadiet i livet har de redan passerat tre andra stadier - ägg, larv och puppa.

I själva verket för det med sig många fördelar har jag märkt. Den största av dessa är att fjärilen kan ägna sig åt en enda sak i taget i varje stadie: Inne i ägget blir den till och behöver endast livnära sig på äggvitan därinne. Som larv går det hela tiden ut på att äta så mycket som möjligt för att växa. I puppan äter den inget utan där omvandlas muskler och organ till en färdig fjärils. Som färdig insekt går nästan all tid åt till fortplantningen, som egentligen är hela poängen med det hela - att föra släktet vidare.

Hela tiden har den lilla varelsen en utrustning som passar den bäst för dens ändamål.

Att livet kan vara så finurligt har jag minsann insett efter det här.

Erika Bergström

Ett stycke
"RIKSINTRESSANT NATUR"
Värde: < 30 sek ?
Stockholm - Sundsvall

Banutredning
Älvkarleby - Bomansberget

NATURMILJÖ

- Riksintrasse för naturvård
- Särskilt skyddsvärt delområde
- Värdefullt område för naturvård

Vädjan till Banverket från Gästriklands Entomologiska Förening

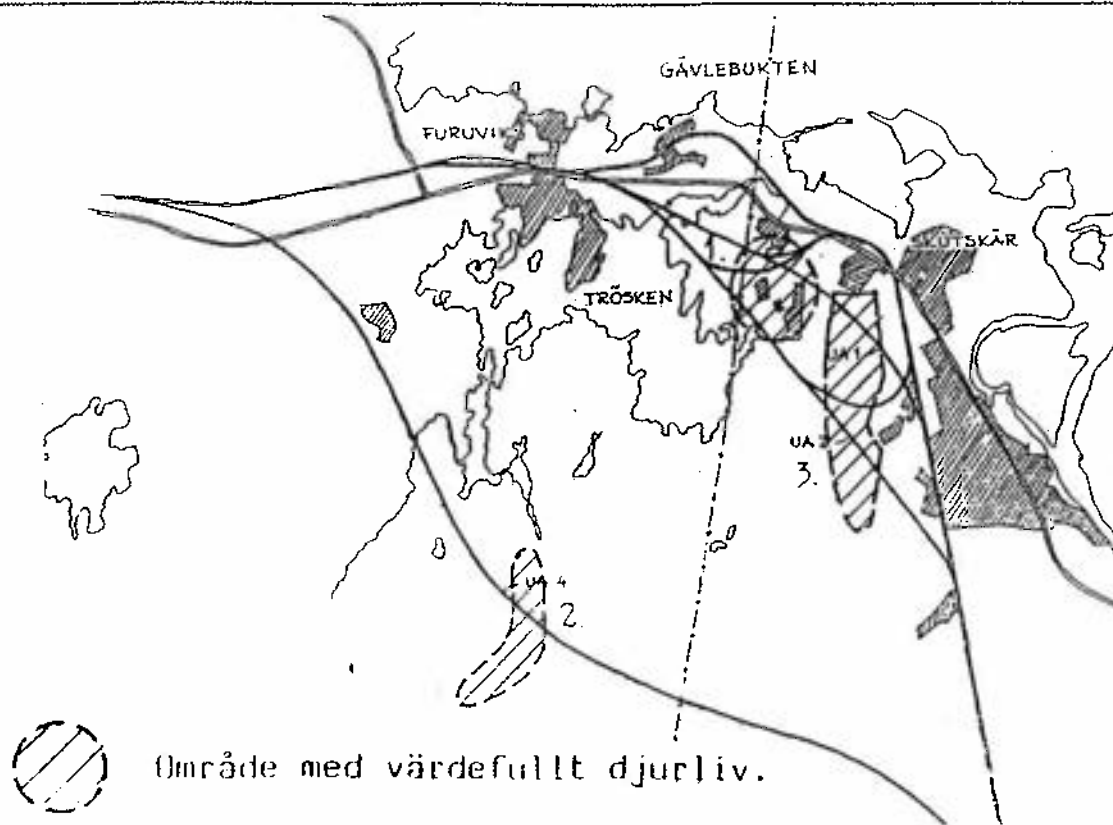
Banverket presenterade under våren 1993 sina utredningsalternativ för snabbtågssträckningen mellan Älvkarleby och Gävle. Utredningsalternativet 4, UA4, med sträckning rakt genom det helt unika naturområdet söder om Trösken förvånar oss mest. Det som verkligen fick oss att "gå i taket" var Banverkets bristfälliga utredning där järnvägens påverkan på områdets djurliv avfärdades med följande påstående !
"Måttlig påverkan. Påverkar ett område där det redan nu finns en skogsbilväg". Se nedanstående kartbild.

Banverkets utredning har gjorts av bolaget Kjessler & Mannerstråle i Sundsvall. Tyvärr tycks denna firma totalt ha saknat kännedom om hur området ser ut och vilka naturvärden som där finns. Det hedrar dock Banverket att man, efter all den kritik som kommit från så många håll, nu låtit göra en ny utredning. Denna utredning ger en helt annan bild av områdets naturvärden.

KM
Sundsvall
651699

Banutredning
Älvkarleby - Bomansberget
Koncept 1993-05-13

41

UA 4

Kubbobäcken (2):

Måttlig påverkan. Påverkar ett område där det redan nu finns en skogsbilväg.

7.4.4.5 Kontrollprogram

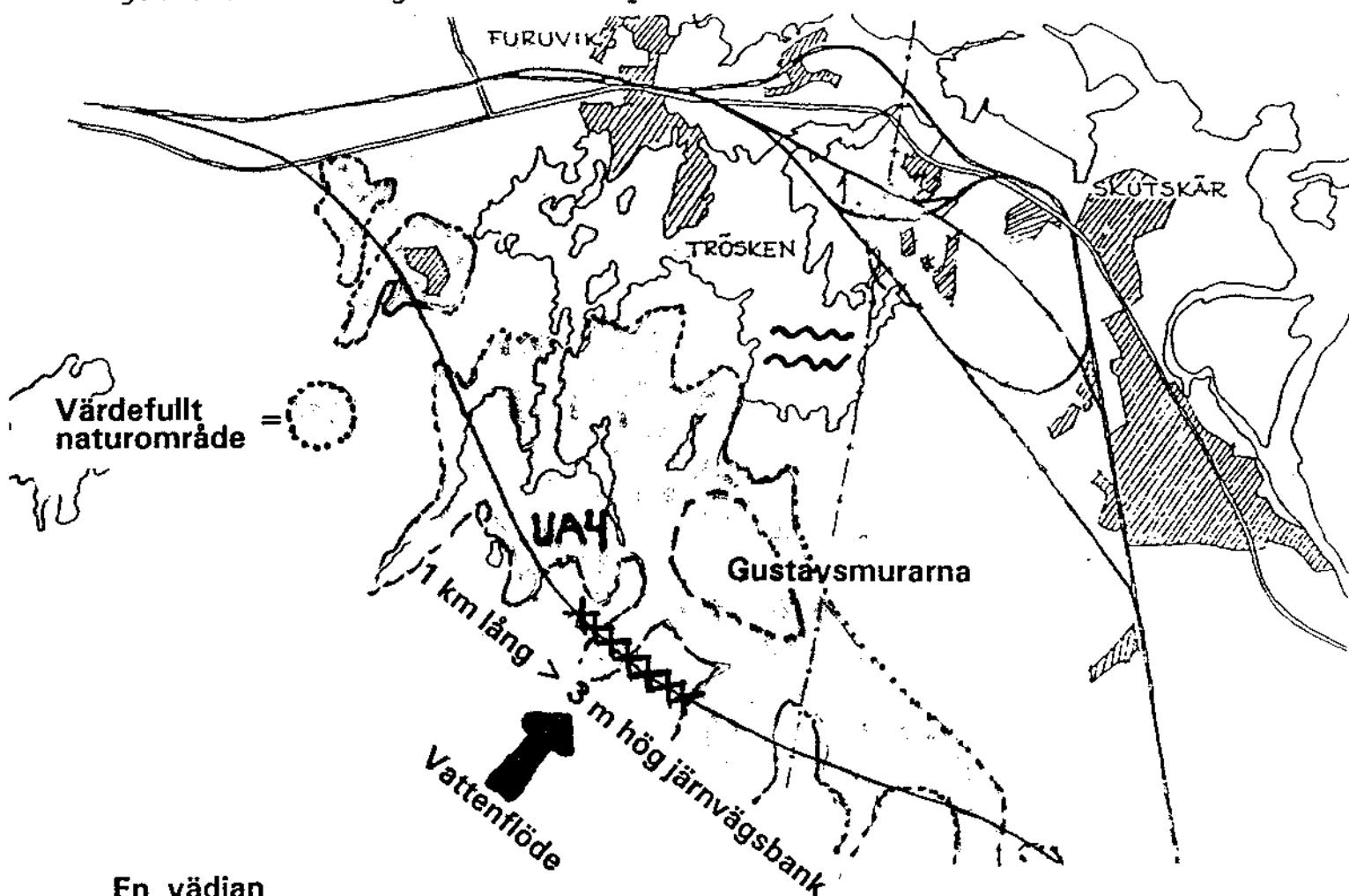
Inget kontrollprogram erfordras.

Gustavsmurarna

Vi inom föreningen tycker också att man starkare måste ta med de otroligt fina och helt unika området "Gustavsmurarna" som ligger strax norr om UA4 när det gäller att bedöma de naturvärden som här står på spel. Denna kalkmyrs oerhörda orkidé- och insektsrikedom är helt beroende av att den vattengenomströmning som nu sker i myren inte skadas. Gustavsmurarna är ju "klenoden" i området. Vi blir mycket oroad när vi i utredningen på sidan 47 kan läsa att just söder om Gustavsmurarna, där vattentillförseln till myrkomplexet sker, kommer järnvägen att läggas på en längre bank. På kartan verkar denna bank vara minst 1 km lång och mer än 3 m hög. I utredningen bedöms dock skadan på landskapsbilden bli måttlig! Detta är ju irrelevant! Skadorna kommer ju på myrens vattentillförsel som är grunden för hela Gustavsmurarnas existens.

Det största hotet mot denna vattengenomströmning är just en massiv järnvägsbank i tillflödesområdet. Det är alltså viktigt att ta med detta då man bedömer områdets påverkan av järnvägsbanken trots att den inte går i själva myren.

Föreningen har på nedanstående bild lagt in de ytterst värdefulla naturområden som kommer att beröras av denna bansträckning. Vi kan heller inte nog påtala de unika naturvärden som finns just i detta område. Hela områdets unika natur är klassat som "Område av Riksintresse". (Se bild på sid 47) Frågan är vad detta är värt. Är området verkligen inte värt mer än en tidsvinst på högst 30 sekunder jämfört med övriga alternativ på sträckan Stockholm - Sundsvall ?

En vädjan

Vi vädjar till Banverket att skona det unika området söder om sjön Trösken och spara detta område, det finaste vi har i Gästrikland, orört till kommande generationer.

Styrelsen för Gästriklands Entomologiska Förening

Vädjan till Banverket från Gästriklands Entomologiska Förening

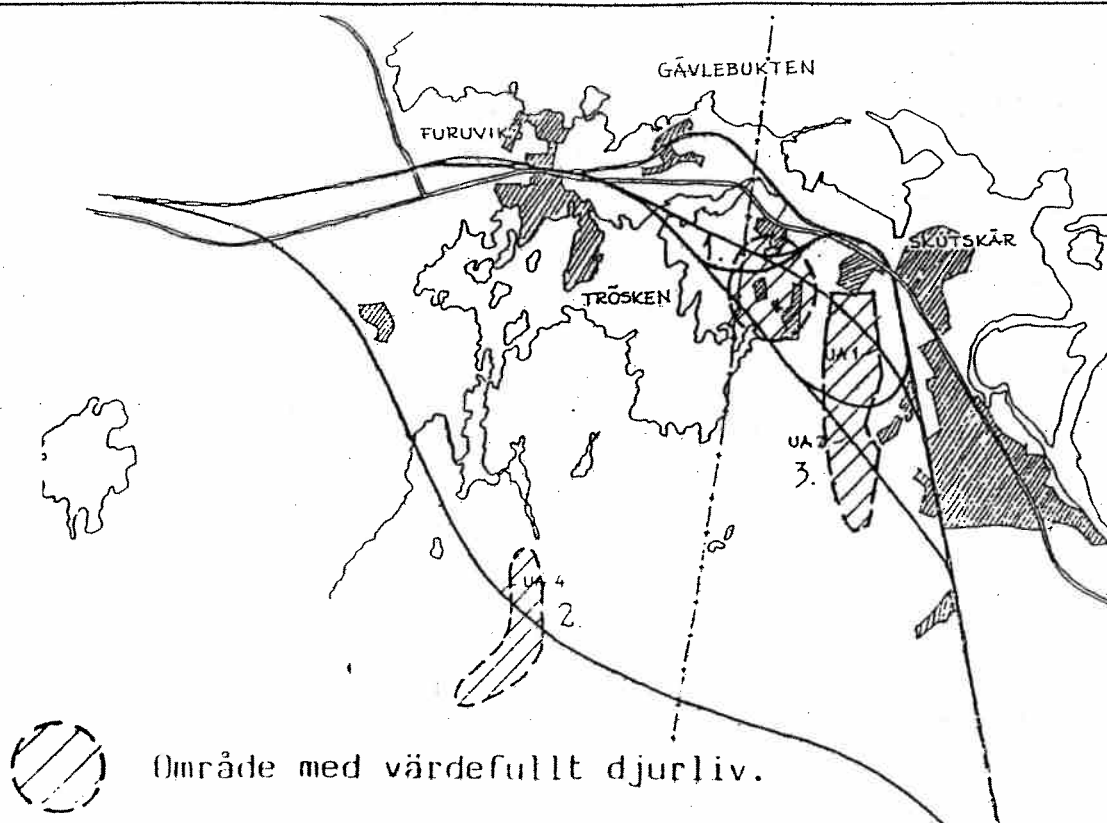
Banverket presenterade under våren 1993 sina utredningsalternativ för snabbtågssträckningen mellan Älvkarleby och Gävle. Utredningsalternativet 4, UA4, med sträckning rakt genom det helt unika naturområdet söder om Trösken förvånar oss mest. Det som verkligen fick oss att "gå i taket" var Banverkets bristfälliga utredning där järnvägens påverkan på områdets djurliv avfärdades med följande påstående !
"Måttlig påverkan. Påverkar ett område där det redan nu finns en skogsbilväg". Se nedanstående kartbild.

Banverkets utredning har gjorts av bolaget Kjessler & Mannerstråle i Sundsvall. Tyvärr tycks denna firma totalt ha saknat kännedom om hur området ser ut och vilka naturvärden som där finns. Det hedrar dock Banverket att man, efter all den kritik som kommit från så många håll, nu låtit göra en ny utredning. Denna utredning ger en helt annan bild av områdets naturvärden.

KM
Sundsvall
651699

Banutredning
Älvkarleby - Bomansberget
Koncept 1993-05-13

41

UA 4

Kubbobäcken (2):

Måttlig påverkan. Påverkar ett område där det redan nu finns en skogsbilväg.

7.4.4.5 Kontrollprogram

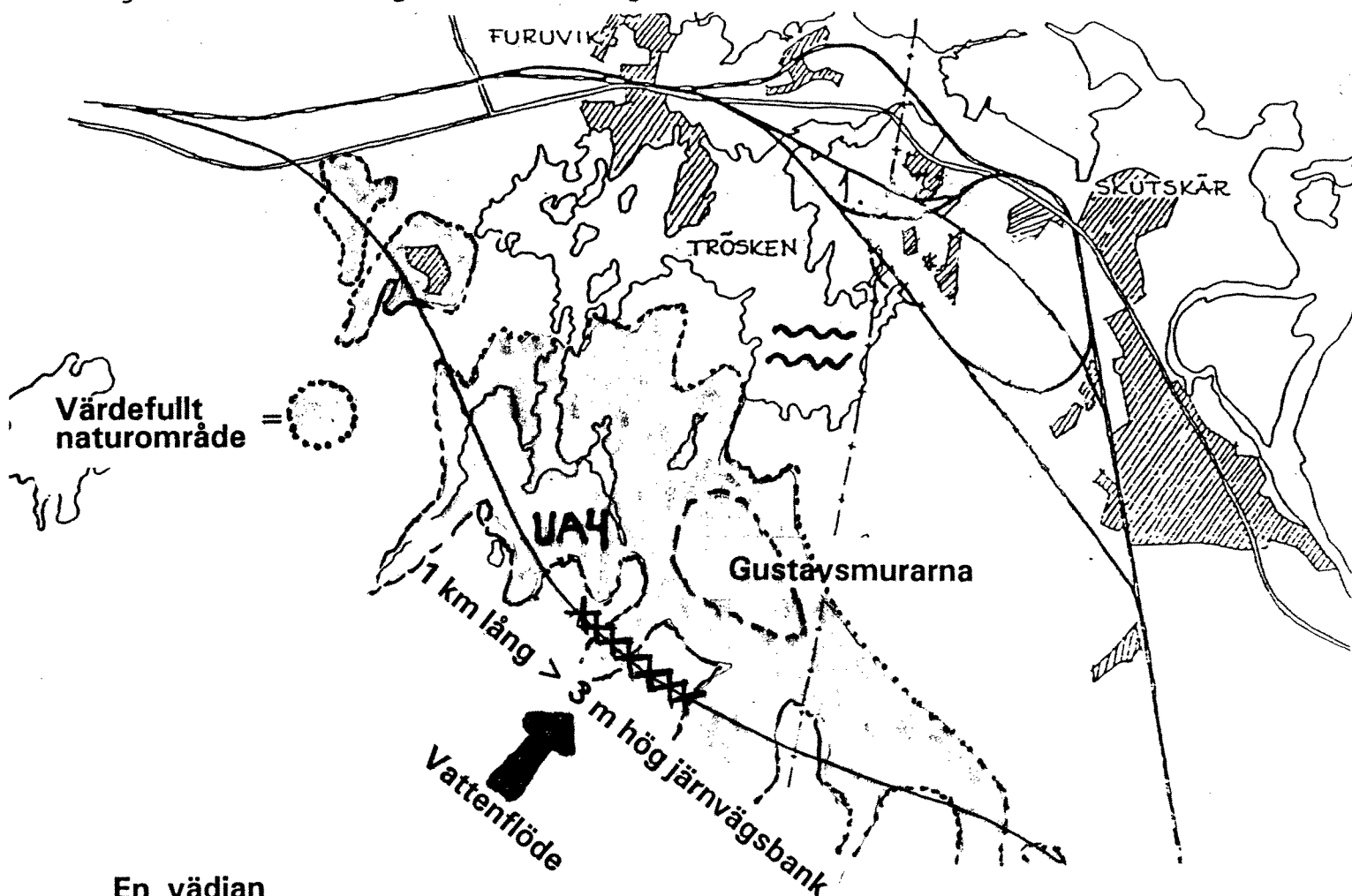
Inget kontrollprogram erfordras.

Gustavsmurarna

Vi inom föreningen tycker också att man starkare måste ta med de otroligt fina och helt unika området "Gustavsmurarna" som ligger strax norr om UA4 när det gäller att bedöma de naturvärden som här står på spel. Denna kalkmyrs oerhörda orkidé- och insektsrikedom är helt beroende av att den vattengenomströmning som nu sker i myren inte skadas. Gustavsmurarna är ju "klenoden" i området. Vi blir mycket oroade när vi i utredningen på sidan 47 kan läsa att just söder om Gustavsmurarna, där vattentillförseln till myrkomplexet sker, kommer järnvägen att läggas på en längre bank. På kartan verkar denna bank vara minst 1 km lång och mer än 3 m hög. I utredningen bedöms dock skadan på landskapsbilden bli måttlig! Detta är ju irrelevant! Skadorna kommer ju på myrens vattentillförsel som är grunden för hela Gustavsmurarnas existens.

Det största hotet mot denna vattengenomströmning är just en massiv järnvägsbank i tillflödesområdet. Det är alltså viktigt att ta med detta då man bedömer områdets påverkan av järnvägsbanken trots att den inte går i själva myren.

Föreningen har på nedanstående bild lagt in de ytterst värdefulla naturområden som kommer att beröras av denna bansträckning. Vi kan heller inte nog påtala de unika naturvärden som finns just i detta område. Hela områdets unika natur är klassat som "Område av Riksintresse". (Se bild på sid 47) Frågan är vad detta är värt. Är området verkligen inte värt mer än en tidsvinst på högst 30 sekunder jämfört med övriga alternativ på sträckan Stockholm - Sundsvall?

En vädjan

Vi vädjar till Banverket att skona det unika området söder om sjön Trösken och spara detta område, det finaste vi har i Gästrikland, orört till kommande generationer.

Styrelsen för Gästriklands Entomologiska Förening